

Всеукраїнська загально-політична і літературно-художня газета

КРИМСЬКА СВІТЛЯЦЯ

<http://svitlytsia.crimea.ua>

№ 25 (1702)

П'ятниця, 22 червня 2012 р.

Видався з 31 грудня 1992 р.

Ціна договірна

ПІСНЯ ОДИНОКОГО ПТАХА...

У кожній нації, народу і навіть маленької соціальної групи протягом віків виробилися власні звичаї і традиції. Це – втілені в руки і слова світовідчуття, світосприймання та взаємовідносини між людиною і природою, людини з людиною. Цими неписаними законами і сьогодні керуються в найменших щоденних і найбільших всенародних справах. За ними, як найміцнішими елементами, що об'єднують людей в один народ, він розпізнається на сучасному етапі і в історич-

ному минулому, розвивається його духовна культура. Це цілісний колоритний світ із вмотивованими для певних свят обрядовими ритуалами, піснями, атрибутою і матеріалізованими захисниками – оберегами.

Повертаючись обличчям до духовної культури народів, що населяють Кримський півострів, до забутих джерел, що живили їхній дух, оберігали чистоту душі, допомагали пояснювати незрозуміле, відповідно діяти і жити, Всеукраїнський інформаційно-культурний

центр започаткував у серпні минулого року цикл семінарів з вивчення національних обрядів, девізом яких є вислів: «Через традиції і культуру – до міжнаціонального діалогу і розвитку добросусідства в Криму». На першій зустрічі цієї тематики з провідними культурологами та етнографами півострова йшлося про історичні традиції і сучасні віяння кримськотатарського весілля з практичним відтворенням обряду.

Другий семінар, проведений нещодавно в залі Кримської респуб-

ліканської універсальної наукової бібліотеки ім. І. Франка, відкрив його учасникам малювничий і загадковий світ традицій та обрядів кримчакського народу. Його ще називають народом, схожим на одинокого птаха. Чому одинокого? Тому що ця етнічна тюркомовна група, якій, за визначенням учених, – більше двох тисяч років, пройшовши довгий шлях від дев'ятисот дворів у XIII–XV століттях у Карасубазарі, нині Білогірську, головному регіоні проживання кримчаків, до 10–12 тисяч чоловік на початку 1940-х років, перебуває на межі зникнення.

(Закінчення на 16-й стор.)

41820157940013 25

КОМАНДА ПРОГРАЛА, А КРАЇНА ВИГРАЛА?

Збірна України завершила виступи на домашньому Євро, програвши в останньому матчі групового раунду команді Англії 0:1.

Весь перший тайм команда жорстко боролася, але забити не зуміла. Пропустили гол українці на початку другого тайму. Руні після наїву кількох рикошетів головою відправив м'яч у сітку воріт.

На 63-й хвилині після удару Марка Девіча англійський захисник вибив м'яч із порожніх воріт. Судячи з відеоповтору, м'яч перевітну лінію воріт після рикошету від голкіпера, але угорський арбітр гол не зарахував. Таким чином, збірна Україна завершила виступи на Євро-2012 на третьому місці в групі.

* * *

Прем'єр-міністр Микола Азаров радить не робити трагедії з програшу України у вирішальному матчі Євро-2012 з Англією, внаслідок

чого українським футболістам не вдалося вийти до чвертьфіналу чемпіонату. Про це він заявив у середу, відкриваючи засідання уряду.

«Наші хлопці боролися самовіддано, до останньої хвилини намагалися вирвати перемогу. Я впевнений, що збірна України здатна перемагати найсильніших суперників. Але спорт – у ньому, як і в житті, є все: і удача, і випадковості, і помилки, і несправедливість. З цього не треба робити трагедію. Головна перемога України, як ска-

зав президент УЄФА Платіні, вже відбулась – ми продемонстрували всьому світу, що здатні вирішувати найскладніші завдання, в короткий термін кардинально осучаснювати інфраструктуру тощо. Наша країна перемогла скептиків і недругів, які бажали провалу великого свята спорту в Україні», – зазначив М. Азаров.

Він додав, що перемоги України у футболі обов'язково будуть, а для цього необхідно по всій країні відновлювати спортивну інфраструктуру, дбати про дитячий футбол, вирощувати «власних гравців»...

КРИМСЬКА СВІТЛІЦЯ

ЗАСНОВНИКИ:
Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка,
трудовий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, збудову та змінення Української держави редакція газети «Кримська світлиця» нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства «Просвіта»

«БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ»

Головний редактор
Віктор
КАЧУЛА

Газета зареєстрована
Міністерством юстиції
України
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 12042-913ПР
від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди підляє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.

Рукописи не рецензуються і не повертаються. Листування з читачами - на сторінках газети.

Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора -
(0652) 51-13-24
відділів - 51-13-25

АДРЕСА РЕДАКЦІЙ:
95006, м. Сімферополь,
вул. Гагаріна, 5,
2-й пов.,
к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua
Друкарня: ТОВ «ВПК «Експрес-Поліграф»
вул. Фрунзе, 47-б
м. Київ, 04080

ВИДАВЕЦЬ -
ДП «Національне
газетно-журнальне
видавництво»
Генеральний
директор
Олеся БІЛАШ
03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1,
тел./факс
(044) 498-23-63
Р/р 37128003000584
в УДКСУ у м. Києві
МФО 820019
код ЄДРПОУ 16482679
E-mail:
vidavniictvo@gmail.com

ЗА ВІЛЬНИЙ ДОСТУП НА ПЛЯЖІ НЕСУТЬ ПЕРСОНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКИ ПРИБЕРЕЖНИХ МІСТ І СЕЛИЩ КРИМУ

У Криму з 558 пляжів 219 є громадськими, тобто вільними і безперешкодними для проходження і відпочинку громадян. Із загальної кількості пляжів 400 місць відпочинку біля моря вже пройшли паспортизацію, що свідчить про готовність до курортного сезону. Про це міністр курортів і туризму АРК Олександр Лієв повідомив на війській колегії Міністерства курортів і туризму Криму в Євпаторії.

«У Криму вперше створено єдиний реєстр пляжів, завдяки якому всі відомства – і СЕС, і МНС, і мінкурортів, і місцеві органи влади мають чітке уявлення про те, скільки пляжів у Криму. На сьогодні з 558 пляжів 498 подали заявки на паспортизацію, з яких 400 – вже отримали паспорти, що свідчить про готовність до курортного сезону», – повідомив Олександр Лієв.

За його словами, понад 50 пляжів у Криму не подавали заявок на паспортизацію і

навряд чи її пройдуть через невідповідність вимогам технологічної безпеки і санітарних норм. «Насамперед це стосується селища Миколаївка, пляжна інфраструктура якого до сезону не готова», – повідомив міністр.

Коментуючи готовність кримських пляжів до сезону, прем'єр АРК Анатолій Могильов заявив, що у випадку, якщо організації, які взяли в оренду пляжі, не бажають проходити паспортизацію, місцеві органи влади повинні порушувати цю проблему на сесії ініціювати питання про розірвання договору з несумінним орендарем.

«Вилучайте пляж з користування і віддавайте їх іншим об'єктам або санаторіям, якщо не хочете подавати заявки і пройти паспортизацію», – доручив А. Могильов.

Крім того, прем'єр заявив, що керівники прибережних міст і селищ Криму несуть персональну відповідальність

за вільний доступ на пляжі. «Я звертаюся до всіх присутніх керівників: ви відповідайте за кожен шлагбаум, незаконно встановлений на пляжі. У вас є відповідальність, повноваження, тому приймайте рішення щодо знесення шлагбаумів і забезпечення вільного доступу до моря».

Нагадаємо, що з 558 пляжів у Криму 339 належать санаторіям і курортам, а також дитячим оздоровчим установам, 219 пляжів є громадськими і відкритими для користування.

* * *

У Криму морська вода відповідає санітарним нормам. Про це в Євпаторії на війській нараді з питань проведення курортного сезону повідомила головний санітарний лікар АРК Наталія Пеньковська, передає кореспондент УКРІН-ФОРМу.

«З початку оздоровчої кампанії в Криму взято до 700 проб морської води. Відхилень від норм не виявлено, констатувала Наталія Пеньковська.

вано», – повідомила Наталія Пеньковська.

За її словами, на якість морської води значно вплинула реконструкція каналізаційно-очисних споруд у селищі Рибачі під Алуштою, а також ремонт очисних споруд у с. Малий Маяк під Алуштою, в Міжнародному дитячому центрі «Артек» і в смт. Леніне.

Крім того Наталія Пеньковська повідомила, що під час цієї дитячої оздоровчої кампанії в Криму вже почали працювати 543 табори, що на 15% більше, ніж минулого року.

«Важливо, що цього літа в Криму на три дитячі оздоровчі установи стало більше за рахунок відновлення роботи в регіонах АРК саме стаціонарних таборів, а не просто пришкільних майданчиків», – повідомила начальник кримської СЕС.

Вона поінформувала, що під час перевірок дитячих оздоровчих установ проведено майже 185 різних перевірок з організації харчування дітей і 200 перевірок питної води на бактерійно-хімічні показники. Відхилень від норм не виявлено, констатувала Наталія Пеньковська.

ПОТІК ТУРИСТІВ ДО КРИМУ ВЖЕ ПЕРЕВИЩИВ МІЛЬЙОН

На 18 червня цього року число туристів, які прибули до Криму, становило 1 млн. 95 тис. осіб, що на 8% більше, ніж у 2011 році за аналогічний період.

Про це повідомляє курортно-інформаційний центр Автономної Республіки Крим.

«Збільшення туристично-го потоку, особливо збільшення кількості організованих туристів, обов'язково позначиться на бюджеті Республіки Крим. Ті доходи, які отримає Крим від туризму, прямуватимуть на реалізацію інфраструктурних і соціальних планів уряду автономії», – зазначив голова Ради міністрів АРК Анатолій Могильов.

Найбільший приріст у регіонах Кримського півострова спостерігається в Судаку та Феодосії, де на 20% і 15% відповідно збільшилося кількість організованих відпочиваючих. В Євпаторії та Алушті цей показник збільшився на 7% і 5%. А ось у Ялті кількість організованих туристів залишилася на рівні минулого року.

Міністр курортів і туризму Криму Олександр Лієв додав, що кількість зарубіжних туристів зросла майже на 10%. «В основному цього року побільшало зарубіжних туристів з Білорусі та Росії. Для нас дуже важливо, що це зростання сталося передусім в сегменті організованих туристів. Саме цього місяця прагнули», – сказав він.

За даними Міністерства курортів і туризму, зі всіх напрямів СНД і країн Європейського Союзу за допомогою авіасполучення до Криму прибуло 156 тис. осіб, що на 14,1% більше за показники 2011 р.

«Примітно, що кількість росіян, які прибули до Криму авіатранспортом, збільшилася на 26% порівняно з 2011 р. При цьому географія авіарейсів істотно розширилася, особливо на території СНД. За останній рік встановлено стабільне авіасполучення з містами Баку, Мінськ, Нижній Новгород тощо», – зазначив віце-прем'єр АРК Георгій Псарсьов.

Автотранспортом до автономії прибуло на 20% більше туристів, ніж торік. Залізничний турпотік залишився на рівні 2011 р.

Нагадаємо, під час підготовки до курортного сезону 2012 р. кримський санаторно-курортний бізнес вклав у реконструкцію об'єктів розміщення і прилеглих до них територій понад 1 млрд. грн. власного прибутку.

Крім того Міністерство курортів і туризму автономії проводило «Дні Криму» в регіонах України, Росії, країнах Балтії та Азербайджані.

Специфічні роботи у кримській туристичній сфері було навчено представників більш як 600 туристичних агентств і понад тисячу лікарів цих регіонів.

Сергій ПАВЛІВ

Запрошує Крим!

Херсонес. Фото О. Носаненка

НА ЗДОБУТТЯ ПРЕМІЇ ІМЕНІ В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА

Державний комітет телебачення і радіомовлення нагадує про те, що з 1 червня до 10 серпня 2012 року триває прийом творів на здобуття премії імені В'ячеслава Чорновола за кращу публіцистичну роботу у галузі журналістики.

До дня народження видатного громадського та політичного діяча В'ячеслава Чорновола – 24 грудня, починаючи з 2004 року, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 27.06.03 р. № 979 «Про премію імені В'ячеслава Чорновола за кращу публіцистичну роботу в галузі журналістики» (зі змінами) щорічно присуджується премія його іменем у розмірі 5 тис. гривень за рахунок коштів, передбачених на ці цілі у державному бюджеті Державному комітету телебачення і радіомовлення України.

На здобуття премії приймаються нові оригінальні публіцистичні твори у галузі журналістики, що сприяють утвердженням історичної пам'яті народу, його національної свідомості та самобутності, спрямовані на державотворення і демократизацію українського суспільства. Твори мають бути опубліковані (оприлюднені) у завершенному вигляді протягом останніх трох років, але не пізніше, ніж за півроку до їх висунення на здобуття премії. За рішенням Комітету книги до розгляду не приймаються.

Можуть бути висунуті роботи окремих осіб і творчих колективів у складі не більше 5 осіб.

На розгляд Комітету подаються:

— клопотання про присудження премії з короткою характеристикою публікації (твору) та його автора (авторів);

— примірник публікації (твору) на матеріальному носії з підтвердженням його оприлюднення (примірники друкованих засобів масової інформації, телепередач та радіопрограмми на компакт-дисках у форматі DVD) назва ЗМІ, номер, дата выходу у світ із зазначенням району, міста, області тощо;

— копія паспорта, у разі висунення на здобуття премії колективу – копії паспортів кожного члена колективу.

Адреса: 01001, м. Київ, вул. Прорізна, 2, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, тел./факс (044) 278-86-96.

З Положенням про премію імені В'ячеслава Чорновола за кращу публіцистичну роботу в галузі журналістики, затвердженим наказом Державного комітету телебачення і радіомовлення України від 12 вересня 2003 № 225/556 (зі змінами), можна ознайомитися на сайті Держкомтелерадіо України в рубриці «Виставки, конкурси, премії», підрозділ «Премії».

А. Л. МУРАХОВСЬКИЙ, перший заступник голови Держкомтелерадіо України

«ЧЕРВОНА РУТА» ВІДКРИВАЄ НОВІ ЗІРКИ!

Кримський республіканський відбірковий конкурс проходить у м. Сімферополі 23 червня 2012 р. у Сімферопольському музичному училищі ім. П. І. Чайковського (вул. Набережна, 31), початок о 9.00 годині.

Ваша перепустка на фестиваль – три пісні українською мовою та орігінальні творче обличчя! І жодних вступних внесків!!!

«Червона рута» дає шанс молодим і невідомим стати популярними, модними і хітовими!

Звертайтесь за довідками і подавайте заяви у Кримський республіканський навчаль-

ТУРБОТА ПРО ЛЮДЕЙ ЧИ ПЕРЕДВИБОРНІ ЗАБАВИ?

Політологи вважають, що остаточне ухвалення Закону про мовну політику в Україні має відбутися вже після парламентських канікул — інакше це буде пострилом холостими, бо закон нібито не відповідає очікуванням російськомовного виборця, а про реакцію патріотично налаштованих громадян і говорити не доводиться. А ось поки вариться ця передвиборна юшка — багатом таю хочеться її скуштувати, оздоблюючи приправою із власних фантазій та відчуваючи неабияку вдячність шеф-кухареві. До речі, компетентні правники кажуть, що прийняття міжнародної хартії щодо регіональних мов зможе набрати чинності лише тоді, коли вона буде ратифікована не дев'ятьма країнами із сорока восьми, а переважною більшістю. Тож запровадження відповідного закону в Україні — це акт внутрішньої ініціативи з міжнародними обов'язками аж ніяк не пов'язаний, як бідкається один з його ініціаторів Вадим Колесніченко.

Прорахувалася в часі і кримська влада, бо, схоже, саме передвиборною забавою є й запровадження в Криму «Соціальної карти кримчанина».

Вже кілька разів по кримському ТБ крутили один і той самий ролик: молода мама дякує «партії і уряду» за дешеві памперси, що так потрібні її малюкові. Щоправда, мами одержують — таки досить солідну суму після народження дитини, але сімейний бюджет передбачає не лише закупівлю цього засобу гігієни, без якого, до речі, бабусі малюків успішно виростили їхніх матусь.

А ось доля літніх людей є по-справжньому не-втішною, особливо інвалідів, кількість яких зростає з кожним прожитим роком. Бо, якщо хвора людина в працездатному віці таки могла заробити якусь копійчину, а ще й мала пенсію за інвалідністю, то, сягнувши пенсійного віку, залишилася з тим мізером, який одержала у вигляді трудової пенсії. А те, що інваліди не бувають ні льотчиками, ні шахтарями, ні керівниками високого рівня, які непогано заробляють собі на старість, важко заперечити. Ось і постає перед літньою хворою людиною вибір: яку пенсію обрати, чи трудову, чи за інвалідністю? Але, здебільшого, і та, і інша дорівнює мінімальній. А у пенсіонера як було, так і залишається два «гастрономі», перший з яких — аптека. Минуло

вже кілька років, як познімали з інвалідів і пільги за оплату комунальних послуг, посилаючись на те, що нібито в інших країнах пострадянського простору їх немає. А ось те, що в Росії інваліди третьої групи одержують по тисячі рублів до пенсії додатково (а першої та другої — більше), чому не афішується, не згадується і про той факт, що ліки для інвалідів усіх груп там безкоштовні, хоча порівняно з нашими в абсолютному виразі вони є дешевими навіть попри те, що рубль в чотири рази дешевший за гривню. Втрете прийшовши до влади, президент Росії збільшив пенсії пересічних громадян не на сто гривень (це — якщо по максимуму), а на 50%, військовим же пенсіонерам, й без того не бідним, — втрічі (війська ж мають бути відданими президентові).

Тож, коли кримське телебачення затрубило про соціальну карту кримчанина, завдяки якій найзндоделеніші зможуть дешевше купляти продукти і ліки, люди пожавилися.

А незабаром ті, «хто має пільги та право на призначення субсидій», одержали і соціальні карти. До них — інструкція з красивим портретом голови Ради міністрів Анатолія Могильова. В його зверненні до кримчан йдеться про «вже підписані договори з про-відними торговельними і аптеч-

ними мережами про надання спеціальних знижок на продукти харчування і ліки категоріям населення, які більше за всіх цього потребують». А ще — про «створення на півострові соціально-орієнтованої системи торговельного обслуговування» та адресну спрямованість пільг.

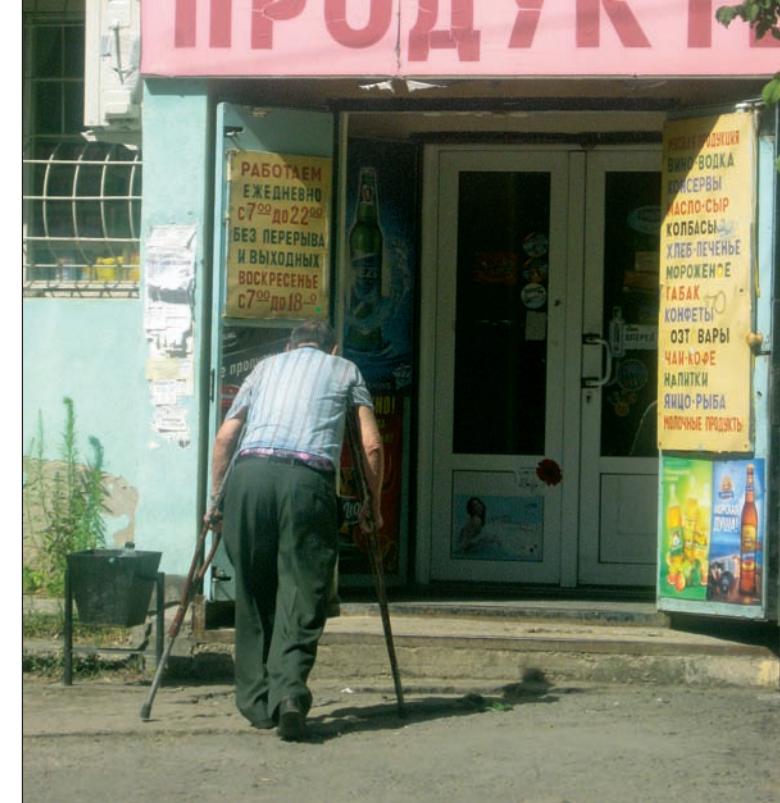
Лише в державній аптекі фірми «Форма» мені повідомили, що соціальна карта набуде чинності в липні. Можливо, це станеться, скажімо, і в «Мед-сервісі», де й без того власникам пенсійного посвідчення надається знижка в 7%. Але чому про це я довідалась лише в десятій аптекі міста, і така я не одна, бо, видаючи соціальні карти, про терміни їхньої дії ніхто не повідомляв, та і у засобах масової інформації не було про це чутно.

У магазинах, в яких удається дослідити ситуацію, теж не все зрозуміло: мережа магазинів «Яблуко», названа в переліку «Учасників програми «Соціальна карта», обмежила свої послуги лише одним маркетом у Сімферополі, що розташований в мікрорайоні вулиці Героїв Сталінграда, який обслуговує тільки місцевих, бо інші «паломники» навряд чи будуть діставатися в цей віддалений мікрорайон недешевою маршруткою (іншого звязку з ним немає). Липня тут не дочікуються.

А ось в магазині «Фуршет» моєго мікрорайону соціальна карта нікого не приголомшила. В ньому взагалі всі бажаючі пенсіонери (незалежно від рівня пенсії і додаткових прибутків) можуть оформити дисконтну картку, яка передбачає знижку вартості у 7% на всі товари, окрім вже названих раніше. Але громадяни, котрим дійсно сутужно з коштами, все ж таки здебільшого відвіду-

ють магазин, який знаходиться поряд, що належить до мережі агротоварного бізнесу («АТБ»). Тут відбуваються постійні акції, в середньому з тридцятьівдотко-вими знижками, і зниження цін на продукти, термін зберігання яких невдовзі спливає, та і загальний рівень цін суттєво нижчий, ніж той, на який можуть розраховувати пільгові покупці у «Фуршеті». Тому його відвідувачі із соціальними картами до конкурентів не втечуть.

У магазинах мережі «Везунчик»,

керівництво яких теж позиціонується як «соціально-відповідальне», щодо власників соціальних карт також поки що не мають ніяких розпоряджень. Жодна система навіть мізерних пільг тут ніколи не працювала і навряд чи запрацює через два тижні.

В результаті відчути переваги власника соціальної карти мені таки не вдалося. І добре, якщо липень позначиться хоч щонайменшими позитивними змінами, бо краще вже дорікати кримському урядові за те, що не подбав про належну поінформованість населення, ніж за черговий обман і без того зневіреного люду, пов'язаний із невдалими передвиборними піар-технологіями. Хай навіть розмов буде на сто гривень, а вигоди — на десять копійок, та все одно краще, ніж отаке ігнорування своїх обіцянок.

А людина, яку бачимо на цій фотографії (обличчя не показує-

мо з етичних міркувань), за «Соціальну карту кримчанина» не зверталася. Бо вона — пенсіонер, якому за сімдесят, та інвалід, який ледь рухається з допомогою милиць, — «трудоголік»: й досі працює сторожем. Тож і гроші має понад норму. І взагалі, цьому чоловікові не до мовної політики і не до соціальних забав — йому б дожити свій вік у миру та спокої, не пересилуючи себе щоміті. Невже не дочекається? Невже не дочекаємося дійсної, а не показушної турботи своєї держави за умови, що віддали їй молодість і здоров'я?

Тамара СОЛОВЕЙ

* * *

R. S. Для повноти враження звернулася на «гарячу лінію» у Міністерство праці і соціальної політики АРК. Мої припущення підтвердилися: соціальні послуги повинні надаватися вже сьогодні, і права на них мають пільгові категорії

громадян, прибуток яких не перевищує 2400 грн. на особу. Але ця розмова водночас дещо змінила мій настрій. Бо чим би не керувався голова Ради міністрів Криму, виступаючи зі своєю ініціативою, «соціально-відповідальний» бізнес не вправі ставитися таким чином до вже узгоджених із владою рішень. До речі, і його «піснеспів» про те, що все це бізнесменам не тільки до душі, але навіть і вигідно, теж лунав у телефірі...

МІНІСТЕРСТВО ОХОРONI ЗДОРОВ'Я ІНФОРМУЄ

До Міністерства охорони здоров'я України продовжують надходити численні звернення громадян щодо шахрайських дій осіб, які реалізують дієтичні добавки населенню, реклами яких транслюється центральними радіохвильами України, друкованими виданнями тощо. МОЗ України звертається до населення з проханням бути обачними та не потрапляти на «гачок» шахрай.

Особи, видаючи себе за посадових осіб страхової групи МОЗ України та структурних підрозділів Міністерства, пропонують компенсації за неефективнелікування дієтичними добавками та,

реклами яких транслюється центральними радіохвильами України, друкованими виданнями тощо. МОЗ України звертається до населення з проханням бути обачними та не потрапляти на «гачок» шахрай.

Наголошуємо, що в структурі Міністерства охорони здоров'я України та серед підпорядкованих Міністерству підприємств страхової групи МОЗ України не існує. Відщиковування матеріальних збитків не входить до повноважень Міністерства охорони здоров'я України.

Відповідно до Ліцензійного реєстру МОЗ України ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики Київському реабілітаційному центру

«Здоров'я», Київському оздоровчому центру та іншим псевдомедичним закладам, які пропонують лікування дієтичними добавками за значно завищеною ціною, не видалися.

Міністерство охорони здоров'я України сповістило з даного питання Генеральну прокуратуру України та постійно співпрацює з Міністерством внутрішніх справ України.

З метою недопущення введення в оману населення та випадків реклами дієтичних добавок без погодження з центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я Міністерством повідомлено всі відповідні органи контролю щодо додержання законодавства про реклами.

В УКРАЇНІ З'ЯВЛЯТЬСЯ СОЦІАЛЬНІ ДІЛЬНИЧНІ

Вже незабаром практично в кожному населеному пункті України працюватимуть 12 тисяч соціальних дільничних. Про це повідомив перший вице-прем'єр-міністр — міністр соціальної політики України Сергій Тіріпко під час перебування з робочою поїздкою у Миколаєві, передає кореспондент УКРІНФОРМу.

СКІЛЬКИ КОШТУЄ СЕКУНДА?

Показ передвиборних роликів під час прямої трансляції матчів Євро-2012 з 21.00 коштує 513 гривень за секунду. Про це пише «Українська пра-вда», журналісти якої звернулись до відділу реклами Першого Наці-

онального. У проміжку між 19.00 і 21.00 ціни дещо нижчі — 376 гривень за секунду.

Один з лідерів трансляції — передвиборний ролик Наталі Королевської «У мене є мрія». Його тривалість — 31 секунда, тобто він обходиться рекламодавцям

за один показ майже в 13 тисяч гривень. Під час передвиборів між 1 та 2 таймами футбольних трансляцій цей ролик з'являється мінімум тричі. Загалом — 39 тисяч гривень за 15 хвилин.

Окрім Королевської, в ефірі також з'являються ролики Партиї регіонів та об'єднаної опозиції...

СЕВАСТОПОЛЬ СВЯТКОВИЙ

14 червня Севастополю виповнилося 229 років. Дата — хоч і не ювілейна, проте святкувати її не один тиждень. Першим грандіозним заходом, зо зібрали тисячі мешканців міста і його гостей, став День Історичного бульвару, організований Національним музеєм героїчної оборони та звільнення Севастополя.

Красень-бульвар приймав гостей уже в 23-й раз, засвідчуячи добру традицію збиратися у цьому шанованому для всіх місці, аби згадати історію та переосмислити сьогодення. Біля будівлі Панорами зібралися сотні севастопольців та гостей міста.

Того дня на алеї бульвару розмістилися близько 70 виставок і композицій. Серед них — 12 фондових колекцій музею з мало-відомими експонатами, що зберігаються у запасниках. Деякі з них: стенді з фотографіями, газети, журнали, наукові довідки про історичне минуле міста, можна побачити лише раз на рік — в День Історичного бульвару, на таких осінніх виставках під відкритим небом. На жаль, приміщення музею — тіснуваті, — кажуть наукові співробітники закладу.

Чільне місце у святкуванні Дня Історичного бульвару традиційно відводиться параду військово-історичних клубів. Цього разу 17 таких клубів: з України, Росії та Білорусі пройшли урочистою ходою по головному кільцю міста та реконструювали епізод бою між росіянами і французами часів Кримської війни 1854-1855 років.

З дозволу керівництва музею героїчної оборони та звільнення Севастополя у рамках параду військово-історичних клубів вперше вулицями Севастополя пересувалася рапітетна гармата часів Кримської війни.

Не обійшloся і без кур'єзів: причеплена до реконструйованого автомобіля гармата на

колесах зробила його неповоротним та спричинила зіткнення з автомобілем марки «Ауді». Обійшлося без жертв та трагічних ушкоджень сучасної і раритетної техніки. Пригода потішила веселій натовп, що зібрався подивитися на незвичне ДТП.

Програма свята Історичного бульвару містила також концертно-розважальні заходи — виступи творчих колективів міста, а також обох флотів, конкурсні туристично-краєзнавчі програми, вільні відвідини Панорами оборони Севастополя і виставкових залів музею.

Свої культурні надбання демонстрували 30 національно-культурних товариств, близько 20 громадських організацій, приватні особи. Бажаючі могли скушувати страви національ-

ної кухні різних народів, що населяють Крим та Севастополь, ознайомитися з творчістю народних митців, придбати сувеніри та з задоволенням поспівати й потанцовувати разом з представниками різних етносів і народностей.

Традиційні українські вироби: вишиті рушники, мережані серветки, глиняний посуд, писанки, українські книги тощо демонстрували відвідувачам майстрині з місцевого осередку товариства «Просвіта». Вони готові були розповісти всім бажаючим про традиції та звичаї українського народу від прадавніх часів до сьогодення.

Була у нашої виставки й потужна підтримка — Мирослав Андрійович Мамчак. Військовий журналіст, громадський діяч, автор цілої низки книг про історію держави, Українського військового флоту, збірок гуморесок на військову тематику тощо.

Засмучені проектом закону про мови, ухваленим нещодавно в стінах Верховної Ради у першому читанні, просвітяни розмістили думку знаного політолога щодо цього закону поруч з українськими експонатами. Можна сказати, експонували свій біль і протест.

Відвідини Панорами героїчної оборони Севастополя та екскурсії в стінах музею того дня були безплатними. Городяни могли також безкоштовно переглянути в павільйоні музею героїчної оборони та звільнення Севастополя фільм Олександра Ханжонкова «Оборона Севастополя». Картина була знята у 1911 році в Севастополі й стала першою вітчизняною повнометражною кінострічкою.

Святкування Дня Історичного бульвару продовжилось концертом творчих самодіяльних колективів на сцені, розташованій біля будівлі Панорами.

Лідія СТЕПКО

Фото автора

ДЕНЬ СЕВАСТОПОЛЯ: ВСЬО РОСІЯ!

14 червня 2012 року на честь відзначення Дня Севастополя відбулися міські урочисті збори у театрі ім. Луначарського. Дивнє якесь у нас місто, відзначаємо 229-ті роковини міста, коли зовсім недавно відзначали півтори тисячі років його частин — Інкерману і Херсонесу, 2,5 тисячі — Балаклаву, та Північна сторона, яка раніше мала назву Ахтияр, тягне не менше, ніж на 600 років. Але святкуємо 229, ніби до приходу сюди російського флоту життя на території нашого міста не існувало. Святкування колоніальних свят севастопольськими аборигенами продовжується.

На зборах не відчувалося, що місто є українським і утримується коштом українського народу. Державна мова була показовою проигнорована як у промовах, так і на концерті. На урочистостях російською мовою зачитали поздоровлення севастопольцям від Президента України Віктора Януковича. «Севастополь і сьогодні є взірцем справжнього патріотизму та любові до рідної землі. Саме вам — найтепліші слова глибокої вдячності їх шані за безцінний скарб, який ви передаєте у спадок прийдешнім поколінням, — честь, гідність та військову віправку», — звучало зі сцени у російськомовному вкладі.

Ідісно, безцінний скарб патріотизму могли спостерігати присутні в залі. У цьому патріотич-

ному скарбі України як держави не існувало. Про державну адекватність замовників і режисерів цього «святкового» дійства свідчить творче перевтілення гасла ПР «Україна для людей» — у «Дворянський бал», розпоряджається яким князь Володимир, імператриця Катерина II з князем Потьомкіним та адміралі Lazarev і Нахімов. Серед присутніх на зasadігідь оголошених урочистих зборах «дворян» не прослідковувалися, хіба що «новітні» з них сиділи на раніше заборонюваних VIP-місцях. Решті залі дали зрозуміти, що саме для цих, новітніх «дворян», готують севастопольські власті українське місто Севастополь. Гордими господарями виділялися представники російського флоту.

Вже увійшло в традицію міської державної адміністрації, а це вона проводила урочисті збори, на День міста ігнорувала Державний Гімн України. Замість нього українські державні службовці від 6 до 1 рангів зі слізами на очах стоячи слухали гімн, вірніше, російську колоніальну брехливу пісеньку про нібито неприступний Севастополь, який є гордістю і славою руських моряків, тобто теперішній гімн міста, який натхненно виконували артисти російського флоту. З чорноморськими співаками намагалися змагатися в любові до мови «російських крес-твян» і артисти музичного Центру

ВМС України, які, спливаючи потом під прожекторами, виводили, що рідна мова їм не мила.

Високі ордени імені українських видатних гетьманів від українського Президента чіплялися на груди виключно ветеранам і членам Союзу радянських офіцерів, які колонами ходять під червоними прапорами і ганьблять тих же гетьманів.

Не було на сцені і Державного прапора України. На збори не запросили ветеранів ВМС України та тих, хто стояв біля витоків національного державного будівництва у Севастополі. Саме в цьому, треба думати, Президент вгледів «неповторну самобутність і колорит» Севастополя. У центрі зборів красувалися народні депутати Лебедев і Колесніченко. І хоч вони не є корінними севастопольцями і майже нічого путнього не зробили місту, з їхніх виступів проглядалося неприкрите бажання за допомогою севастопольців знову потрапити до Верховної Ради України.

Подібний сплеск патріотизму по-севастопольськи відбувся і напередодні під час святкування Дня Історичного бульвару. Ні у виступах, ні у демонстраціях-параді історичних клубів, ні на концертах українське слово, українська пісня не звучали. Едина «Просвіта» виставила свою виставку книг і вишиванок та просвітнянський хор завзято демонстрував

свою державність до офіційного початку свята.

Отже, спостережливий глядач міг зробити висновок: у Севастополі протягом останніх 229 років українці не жили, не живуть зараз, і у місті Військово-Морські Сили не існують. Українці за місто з ворогами не боролися, на флоті Чорноморському николи не служили, свою кров на численних війнах не проливали і місто після воєнної розрухи не відбудували.

Всю Росія! Як сказав один з ряженіх акторів: «Радий, панове, що місто знаходиться в надійних руках»... Ось тільки в чий?

Мирослав МАМЧАК

* * *

ТИМ ЧАСОМ... Україна виявилася лише на 5-му місці в списку країн, яких жителі Росії називають найближчими друзями і союзниками РФ. Про це свідчать результати соціологічного дослідження, проведеного російською недержавною дослідницькою організацією «Левада-Центр».

На першому місці перебуває Білорусь — її згадали 34% респондентів, на другому — Казахстан (28%), на третьому — Німеччина (17%), на четвертому — Китай (16%), а Україна посіла тільки п'яту позицію з 13%.

Опитування було проведено на прикінці травня 2012 року серед 1604 громадян Росії віком 18 років і старших у 130 населених пунктах 45 регіонів країни.

Теоретична стаття «Малоросійство» одного з найінтелектуальніших митців української еміграції та новітньої вітчизняної літератури, українського письменника, поета, культуролога-енциклопедиста, публіциста, літературного критика Євгена Маланюка (1897-1968) була опублікована у Нью-Йорку ще 1959 року, але не втратила своєї актуальності й сьогодні, у чому наші читачі мають нагоду пересвідчитися особисто...

I

Поняття малоросійство, в тім сенсі, в якім тут ужито, не мало б обмежуватися українським лише світом.

Кожна многонаціональна держава, не включаючи навіть найбільш національно-упорядкованих імперій, в процесі свого історичного існування витворювала своєрідний пересичний тип імперської людини. Згадаймо що донедавна пам'ятний нам тип, наприклад, австрійця, який, без особливих перешкод, міг бути одночасно чехом чи хорватом, поляком чи русином-українцем. Політична мудрість старого Риму, який очлював світову імперію, але ніколи не «романізував» своїх колоній, як би це дотлівала в устрою віденської імперії Габсбургів. Правда, протягом XIX ст. в колишній Австро-Угорщині прорвалися тенденції до адміністраційного, якож не ніччення, то, принаймні, вживачи зловисної назви недавнього минулого, гляшальтування (вирівнювання — Л. К.). Але такі намагання були випадкові й ніколи не мали характеру чогось упланованого. Тип австрійця, це більш — поміж- чи понаднаціональний тип громадянина — мешканца наддунайської монархії — формувався автоматично, хоч і досить зовнішньо, розуміється. Більш ускладнені, але все ж подібні процеси в'язалися з виникненням типу британця або колоніального (а раніше і метропольного) француза. Вже досить відмінний характер мали аналогічні явища на терені германськім, особливо — германо-прусськім, отже, вже східноєвропейськім. Але зasadничо інакший образ бачимо на властивім сході Європи.

На теренах, що офіційно називаються нині СРСР, а зазвичай, просто «Росією», процеси не так творення, як роблення загальним імперського типу — мали характер, радикально відмінний вже хоча б тому, що державний устрій московської, згодом петербурзької, а від сорока літ знову московської імперії — не знат, не знає і знає не хоче жодної особовості: ані особистої, ані суспільної, ані національної, ані навіть регіональної чи класової. Тому процес формування в Росії типу імперської людини — «росіяніна» — не був ані процесом історичним, ані процесом взагалі⁽¹⁾. Це був брутальний, масово-механічний виріб, виконуваний терористично-поліційною машиною тотально-централізованої держави. І, власне тому, що був то механістичний виріб, це більш — ідея видирання з живого організму підбитих і обезвладнених націй — окремих їх шматків, — імперський тип «росіяніна» не постав. В умовах характеристичної мішанини понять «нація — етнос» і «держава — імперія» державна машина в практиці механічно нагинала старі національні органи під стінчний рівень московської маси з метою, розуміється, творити єдинонедійний народ — русський, російський чи совєтський, вірніш, «народ» — в специфічно-російським розумінні цього слова.

Результатом такої наполегливої й планової чинності державної машини було з'явлення типу не росіяніна, а лише: малороса, малополяка, малогрузина і навіть малосибіряка.

До речі, щоб це не звучало парадоксом, пошилося на недавнє минуле супільства польського, в якім тип польського малороса був безперечним соціологічним фактом.

Духовим виразом і як би сублімацією цього факту був, наприклад, Роман Дмовський як політик та ідеолог, і ціла дмовицьна т.

У нас фатально закорінилося майже перевонання, що малорос — то, мовляв, неосвічений, примітивний, недорозвинений українець без національної свідомості, словом, як то кажуть, темна маса. Вистачить, мовляв, його при помочі «Просвіти» просвітити, перевонати й усвідомити — і справа полагоджена. Але кожен, хто давав собі труду зупиняється на цій проблемі, знає, наскільки вищеподана схема далека від дійсності.

Малоросіство, хоч явище часте і кількісне, — найменш дотикало основну нашу національну масу — селянство (що нас не мусить особливо тішити, бо не маса творить історію). У нас малоросіство було завжди хворобою не лише північногетьською, але — й передовсім — інтелігентською, отже, поражало верству, що мала виконувати роль мозкового центру нації.

І в цім — суть проблеми.

І тут одразу ж треба виключити той тип простолоду, який любив повітряти «моя хата скраю», або при польських конскрипціях називав себе поліщуком чи туєтішим, як при совєтських переписах записує свою національність «руський»: то є лише мімікрія і самооборона, за яких тягнуться віки гіркого досвіду.

Скажемо коротко і забігаючи наперед: проблема українського малоросіства є однією з найважніших, якщо не центральних проблем, безпосередньо зв'язаних з нашою основною проблемою — проблемою державності. Що більше: це є та проблема, що першою встане перед державними мужами вже Державної України. І ще довго, в часі тривання й стабілізації державності, та проблема стоятиме першоплановим завданням, а для самої державності — грізним моментом (нагадуванням).

Малоросіство-бо — наша історична хвороба (В. Липинський називав її хворобою безодержавності), хвороба многікова, отже, хронічна. Ні часові застрики (укохи — Л. К.), ні навіть хірургія — тут не поможет. Її треба буде довгі-довгі десятиліття ізживати.

ІІІ

Намагаючись викладати цю тему мовою стислою, з нахилом навіть до академізму, все ж відчуваєш труднощі при формулюванні думок, щоб вони були легко-схопні, дохідливі. Випливає це з самої скомплікованої істоти теми. Тому звернемось до ілюстрацій, взятих чи то з історії, чи то з літератури.

Не сягатимемо аж до праісторії. Зазначимо лише, що малоросістю, певно, віддавна сприяли природні благаства і щедре підсоння нашої єдиної на світі Батьківщини. Плями майбутнього малоросіства, помітні вже в нашім Середньовіччі («люди татарські»), яснішають в добах літовській та козацькій. За гетьманування Виговського і в наступній Руйні — малоросіство українське стає вже чинником політичним і входить на арену історії.

Переяслав року 1654 той чинник як би залегалізував, і він, бувши спочатку чисто чуттєвою та психологічною вадою, об'єктивно дає пізніші очевидні параліч національно-державній волі, а дедалі — агентуру й п'яту колону Москви. Брюховецький — з одного боку, Тетеря — з другого: ось два обличчя малоросіства за Руйні. Але ще Мартин Пушкар, полковник полтавський, встає зловісним символом малоросіства похмельниччини, символом знівечення перемоги під Конотопом, символом, що веде хід нашої історії аж до полтавської катастрофи, бо Кочубеївщина — то був плід довгих десятиліть.

Якщо колись з'явиться історія Українського Малоросіства, то автор її саме Мартіна Пушкаря, правдоподібно, проголосить батьком малоросіства. Бо, повторюю, всупереч популярній у нас думці, малоросіство — то не московіфільтрою і не ще яке-небудь фільтрою. То — неміч, хвороба, каїцтво внутрішньонаціональне. Це — національне пораженство. Це, кажучи московською урядовою мовою XVII століття, — шатость черкасская, а кажучи мовою такого експерта, як цариця Катерина Друга, це — самоутверженность малоросійська. Отже, є то логічне степенування: хитливість, зрадливість, зрада і агентурність. Аж до часів наступних і нам найближчих.

Московіфільтрою чи інше фільтрою (їх було кілька в нашій історії) — то є можливий напрям нашої національної політики, і в цім сенсі був «переяславський» момент московіфільтра в політиці Богдана Великого, як московіфільськими були цілі десятиліття національної політики великого Івана Мазепи. Як туркофільтрою Петра Дорошенка. Як змушене полонофільтрою Виговського чи — на наших очах — Петлюри. Всі ці приклади — то політика чи тактика.

Але малоросіство — це не політика і навіть

не тактика, лише завжди апріорна і тотальна капітуляція.

Капітуляція ще перед боєм.

Московіфільтрою (як всяке інше фільтрою) перепокладає власну, контролювану волю, отже, теоретично кажучи, може міститись в граніцах національної чи, тим більше, державної політики, але малоросійство, як яскравий прояв паралічу політичної волі і думки, завжди є поза межами якої-небудь рациональної політики — взагалі.

Діячі Центральної Ради малоросами не були. Вони були здебільше тими, що їх окреслюється виразом «свідомі українці» (року 1918 досить двозначно казали «переконаний українцем»). Але майбутній історик не зможе політику Центральної Ради пояснити інакше, як присутність в ній політичного малоросійства, яким були люди того покоління отруєні: брак найелементарнішого національного інстинкту і параліч політичної волі — були наявні.

З коротеньких спогадів генерала Врангеля, який в імперській гвардії був підлеглим Скоропадського, видно, що гетьман роздумував навіть над історіософією України⁽³⁾.

Але ці роздуми відбувалися літом року 1918 — отже,

**Евген
МАЛАНЮК**

МАЛОРОСІЙСТВО

були і спізнені, й абстрактні: історію треба було тоді вже творити, владу, якою б обмеженою вона тоді не була, — здійснювати шохвилини, бо час був рахованих. Гетьман Павло Скоропадський під бағатьма оглядалими стояв неспівмірно вище від більшості лідерів Центральної Ради, але й він був і сином доби, і ровесником покоління. Якщо не комплекс малоросійства, то напевно «комплекс Гоголя» тяжів і над ним. Павло Скоропадський залишив нам класичний приклад українського політичного гамлетизму, який, до речі, тісно зв'язаний з традиційним малоросіанством. І в цім була трагедія і Батьківщини, і її нещасливого сина, який на чужині залишився й вірним аж до смерті.

ІІІ

В нормальній, незмалоросійщеній психіці кожного сина свого народу існують своєрідні «умовні рефлекси» національного інстинкту: чорне — біле, добре — зло, вірне — невірне, чисте — нечисте, Боже — диявольське.

В малоросійстві ці рефлекси пригасають і слабнуть, часом аж до повного їх занiku. В такім стані сама-но праця інтелекту не помогає, бо буде завжди спізнена. Навіть розроблена, зафікована і по архівах (зазвичай нечитаною) переховувана національно-політична мисль не може винагородити того інстинктового розуму, що його називаємо часом природним, часом мужніцьким, і який тісно зв'язаний з воєю і характером. Цього «природженого» розуму не може замінити жодна школа, жоден титул чи диплом. Історичне малоросійство або той розум редукувало до розмірів «мужицької арихметики», або його наркотизувало різними міфами (спільні віра, спільній цар, спільній соціалізм чи брак географічних кордонів), або — просто вижирало, як мікроб вижирає живу тканину організму.

Що ж таке малоросійство? Це також затъмарення, ослаблення і — з часом — заник історичної пам'яті. Тому і колишній Петербург, і теперішня Москва, розпоряджаючи з централізованим шкільництвом, таку велику вагу надавали й надають науці Історії, яка, в сполученні з відповідно підібраною літературою (а т. зв. російська література є першорядний чинник деморалізації, про що попредував, але безуспішно, ще Володимир Антонович), забиває історичну пам'ять української дитини з першим днем вступу її до школи.

Придивімось, що робиться в сучасній соєвітській історіографії! Яку до дрібниць програму здеформованої й зденатурованої Історії там розроблено! Бо то — найважливіший відділ лабораторії малоросіанства.

Малоросійство, як показує досвід, одночасно плекається також систематичним впорскуванням комплексу меншоварствості («ніколи не мали держави», «темне селянство», «глуний хохол» і т. п.), наємішкуватого ставлення до національних варгостей і святошів.

Це — систематичне висміювання, анекдотизування й глузування зі звичаїв, обичаїв, обрядів, національної етики, мови, літератури, з ознак національного стилю, реалізації якого ставляться систематичні, планові й терором підтримані перешкоди. А коли пісню чи танець висміяти не вдається, тоді їх вульгаризується й примітивізується («пісні народів ССР») так, щоб голак непомітно переходив в камарінський, а бандура — через різні «капели» — в балалайку чи гармонь. Коли ж в галузі науки чи мистецтва постає твір українського національного духу варгості бездискусійної і самопереконливої, тоді приходить просто реквізіція чи «соціалізація» і твір проголошується «нашим» («руссікім») чи — тепер — «совєтським».

Для сучасників Шевченка національність нашого великого математика Михайла Остроградського була річчю очевидною. Сьогодні це «руsskij учонij» — вже для цілого світу. Ми знаємо, що один з фундаторів науки про міцність матеріалів та будівельної механіки — Степан Тимошенко — є син нашого народу і найстарший член Наукового товариства ім. Шевченка, але для цілого світу він сьогодні навіть не американець, а просто «руsskij», і його, навіть перекладені, підручники в ССР давно вже «націоналізовані» для генія «совєтського народу».

Ось свіжий приклад: видатний наш мистець Олександр Довженко, який в умовинах власної держави виріс би на світового генія, пильнував аж до своєї смерті, щоб в кінці кожного його, Москвою соціалізованого, твору стояло: переклад з української. Але не

ків, Плужника ба й... Яновського, словом — зраджувала неперервний процес... А, на біду, поетка — справжня та ще й з власним стилем. Це й припечатало її долю. Вона фактично вже задушена, не вспівши навіть заквітні.

Випадок з Ліною Костенко, може, найясливіше показує справді сатанинську чуйність советського апарату малоросизації.

Побіжно відзначені явища дають мірило сучасній советській малоросизації нашої культури і показують обсяг продукції всеохоплюючого малоросійства на нашій Батьківщині, де, до речі, вже офіційно не фігурує народ український, лише від двох десятків літ просто «народ України», отже, не нація, а населення, мешканці, ріоple, або, як тепер кажуть, жителі цієї «республіканської» колонії «совєтського господарства».

ІV

Тільки на тлі імпісто-хиткого, зрадливо-безформного, невиразно-обопільного і часом просто юдиного малоросійства можна відчути й зрозуміти, чому саме ім'я гетьмана Мазепи прошиває ворога, як жагуча стріла, чому це ім'я змушує третміти його, як ту евангельську осіку, на якій Юда повісився, чому сама згадка про Мазепу кидає ворога в холодний піт.

Історія наша згадує про річки крові в руйнуванням, гвалтованім і ганьбленим року 1709 Батурина. Історія подає нам, як московським канчуком було зігнано наших єпископів до глухівського собору, щоб там поблизу зі смртного жаху українськими устами прополосити «Іващі Мазепі» — фундаторові храмів! — блознірчу й страшну, істинно диявольську «анатему». Це був прилюдний гвалт наїзника-варвара, перш за все, над найвищими святошами нашії — нашою Церквою, нашою Вірою Благочестивою... І від часів коронованого ката Петра, якого ліпша частина власного народу, з сином-престолонаслідником на чолі, справедливо мала за антихриста, — протягом двох з половиною століть іде різними способами і з різних сторін оббріхування, оплюгування, органьлювання, викорчовування й викорінювання найменшого сліду Мазепи й мазепинської доби. Ми досі не можемо знайти навіть вірнішого портрету того, хто, напевно, був за життя портретований десятки разів. О, допоки буде Росія Росією і Москва Москвою, навіть історіографічної «реабілітації» Мазепи ніколи не наступить, хоч би сталося ще кільканадцять октятьських чи февральських революцій! Ворог, якого національний інстинкт — при всім варварстві й дикунстві — був, є і буде найбільш живучий і безпомилковий, ворог, який на жодне малоросіянство, протягом століть своєї історії, ніколи не хворів, — на пункті Мазепи і мазепинства є тотально-непримиримий.

І має цілковиту рацию. Мазепинство бо є яскравою протилежністю, яскравим запереченням, нещадним демаскуванням і найрадикальнішим ліком саме на малоросійство. Во. Но що є мазепинство, як не чинна свідомість Нації та істинното зв'язана з тією свідомістю політична й мілітарна воля Нацією бути? Навіть за ціну Батурина чи Полтави.

В капітальній повісті Б. Антоненка-Давидовича «Смерть» (в ній чомусь тепер почали шукати порнографії, а не проблеми малоросійства, якій вона в цілості присвячена) є яскрава сцена. Окупаційний комісар — політично свідомий українець, отже, змущений грати роль самоотверженого малороса, приревізуванні сільської школи натрапляє на портрет Мазепи, маскований сусідством портрета Драгоманова. Буря почувань, викликана образом гетьмана, мусить бути з місця зашкена, понадто в присутності учителя школи, типового «просвітянин» і «цирого українця», але політичного сліпця, отже — в істоті свої

СВЯТО У ЗЕНИТНИКІВ

Воїни Гвардійської Севастопольсько-Феодосійської зенітної ракетної частини Повітряних Сил ЗС України, де командиром гвардій полковник Віталій Павлюченко, відзначили 90-ту річницю від дня створення.

16 червня на Привокзальній площі Феодосії не було де яблуку впасті — там зібралися мешканці та гости курортного міста. Ще б пак! На площі стояли потужні зенітні ракетні комплекси середньої та дальньої дії С-200 та С-300, відбувалося урочисте шикування військовослужбовців-зенітників та військовий парад.

До свята було виготовлено 300 ювілейних медалей, якими нагородили військовослужбовців та ветеранів частини.

Виступили морські піхотинці, які продемонстрували небезпечні прийоми рукопашного бою, голірч розбивали плачуло цеглу, босоніж ходили по розбитому склу.

Потім ветерани перемістилися в Будинок офіцерів флоту, де продовжилися урочистості — концерт ВІА «9 вал» та ансамблю танго «Едельвейс».

На Привокзальній площі впродовж вихідних для гостей та мешканців демонструвалася потужна військова техніка. Вона урізноманітила та своєрідно прикрасила курортне місто: туристи із задоволенням та захопленням до

пізнього вечора фотографувалися на згадку.

Нагадаємо, що діючих військових частин з такою тривалою історією в Україні лише три. Гвардійська Севастопольсько-Феодосійська зенітна ракетна частина Повітряних Сил ЗС

України входить до складу системи протиповітряної оборони держави і гідно продовжує бойові традиції попередніх поколінь гвардійців-ракетників.

Олександр ГЕОРГІЄВ

«ЧОРНІ БЕРЕТИ» ПРИСЯГНУЛИ НА ВІРНІСТЬ УКРАЇНІ

У Керченському гарнізоні 250 військовослужбовців молодого поповнення військ берегової оборони ВМСУ склали військову присягу на вірність українському народові.

До найвіддаленішого міста на південному сході держави приїхали батьки і близькі новобранці з Львівщини, Криму, Харківщини, Полтавщини, Закарпаття, Дніпропетровщини та інших областей.

Молодих воїнів привітали заступник командира батальйону Олександр Рябчук та начальник центру військ берегової оборони полковник Ігор Воронченко, командири військових частин, представники міської влади, ветерани, духовенство.

Заступник директора підшефної Керченської республіканської спеціальної загаль-

го південного кордону.

Натреновані розвідники старшого лейтенанта Олександра Люльченка вразили глядачів демонстрацією фул-контактних прийомів. «Чорні берети» змагалися з вогнем та димом, бетонними блоками, втікали з-під варти та ефектно розправлялися з «терористами» та «ворогами».

Батьки і близькі постілкувалися з керівництвом військових частин, в яких у подальшому служитимуть їхні діти. Наприклад, у морській піхоті залишилася понад 60 чоловік. Бажаючі оглянули озброєння і техніку, відвідали гарнізонну ѹдельню і залишилися задоволеними солдатським меню.

Молоді матроси отримали можливість провести час з батьками у своєму першому звільненні. Батьки давали останні настанови своїм синам, дівчата обіцяли чекати і часто телефонувати. Як вважають самі новобранці, служба піде їм на користь і стане важливим етапом їхнього життя.

Руслан СЕМЕНЮК

В ГОСТЯХ У МОРСЬКИХ ЛЬОТЧИКІВ

З метою популяризації військової служби та військово-патріотичного виховання молоді Центральний друкований орган Міністерства оборони України — газета «Народна Армія» другий рік поспіль проводить «виїзну редакцію» у віддалених гарнізонах України.

У Сакській морській авіаційній бригаді Військово-Морських Сил Збройних Сил України, якою командує льотчик 1 класу полковник Володимир Хоменко, така «виїзна редакція» проводилася вперше. Захід відбувся в рамках Дня відкритих дверей з'єднання під девізом «Народна армія» збирає друзів».

Основне дійство проходило на аеродромі, де було розгорнуто імпровізовану сцену. Усі відвідувачі мали можливість ознайомитися з авіаційною технікою і зразками озброєння, а найближчі нетерплячі маленькі гости свята навіть змогли посидіти за штурвалами справжніх боївих вертолітів. Перед авіаторами, членами їхніх сімей та учнями місцевої школи виступили учасники художніх колективів культурного центру Новофедорівської селищної ради, а також солісти 8-го Сімферопольського гарнізонного будинку офіцерів, який очолює полковник запасу Микола Степанов.

Свою майстерність гостям

продемонстрували учасники авіамодельної секції Сакського спортивно-технічного клубу Товариства сприяння обороні України, якою керує Сергій Миронюк.

— Мета сьогоднішнього заходу — розповісти читачам про особливості служби, специфіку виконання завдань окремих військових колективів, привернути увагу представників місцевих органів влади, громадськості до проблем конкретного гарнізону і показати людей в побоюваннях, які, незважаючи на численні проблеми, гідно і професійно виконують покладені на них завдання, — зазначив перший заступник головного редактора газети

ти, а також противнові, пошуко-рятувальні та транспортні літаки. Ми сподіваємося, що з часом хтось із наших сьогоднішніх юних гостей також поеднає свою долю з морською авіацією, — зазначив полковник Микола Литвиненко.

Відповідаючи на запитання журналістів, секретар Новофедорівської селищної ради

Віктор Федоров запевнив, що між командуванням частини

і селищною радою існує повна взаємодія у вирішенні всіх

нагальних проблем.

Свято «Народна армія» збирає друзів» відбулося завдяки спонсорській допомозі магазину комп’ютерної техніки «Капітан» (м. Саки), філії

ТОВ «Біотрейд» (керівник Одиль Шумуротов) та Кримської РСП ТОВ ТБ «Еліт» (керівник Олег Смолін), які забезпечили учасників концерту призами і пригостили малечу прохолодною газованою водою та смачним морівіком.

Також у рамках заходу пройшов «круглий стіл» з участию журналістів і командування морської авіаційної бригади, на якому розглядалися актуальні питання соціального захисту військовослужбовців гарнізону, взаємодії з органами місцевого самоврядування.

Сергій ОСИПОВ
(Кримський регіональний медіа-центр
Міністерства оборони
України)

ОСВІЧЕНИ ГРОМАДЯНИ – ОКРАСА БАТЬКІВЩИНИ

Якось ми з відомим львівським математиком Романом Пляцком виришили зустрітися в парку біля Національного університету імені Івана Франка. Присіли на лавочку і тут професор, давній передплатник «Кримської світлиці», чомусь звернув мою увагу на латинський напис на фронтоні головного корпусу університету. Раніше я не помічав його, а тепер ось подумав, наскільки вдалим і доречним він є: «*Patriae*

Російської Федерації, то чому він неможливий тепер? Певно ж, є над чим подумати викладачам із Запоріжжя, Харкова, Луганська, Донецька. Особливо в наші дні, коли державна підтримка української мови, схоже, закінчилася.

З'явилася думка: а що як запропонувати висловитися з цього приводу нашим читачам? Адже серед них не так вже й мало науковців, викладачів вишів. І вони

Роман Пляцко і молода польська україністка Юстіна Подляська

dekori civibus edukandis. Українською це означає: «Батьківщину прикрашають освічені громадяни». А краще б перекласти так: «Освічені громадяни – окраса Батьківщини». Довго потім ми говорили з Романом Михайловичем про те, що вже 350 років тому (саме стільки років виповнилося нещодавно нашому університету) наукова еліта Львова розуміла значення освіти для держави і вміла вибирати мобілізуючі гасла. Чомусь я відразу пригадав цікавий епізод, пов'язаний з Кримом. У 1922 році кафедру російської мови в Таврійському університеті очолив Олександр Лук'яненко (виходець з Київщини). Навіть викладаючи російську, він учив українців не зиркатися рідною мовою, а росіян залишив шанувати українську. Спрацював «принцип магніту», слухати лекції Лук'яненка приходили студенти з інших факультетів. Ось який епізод зафіксував студент-хімік В. Зайцев у своїх спогадах:

«В 1931 році студенти-химики целої групой ходили на лекции професора А. М. Лук'яненка, читавшего курс общего языкоznания на украинском языке. Ходили только потому, что помимо общего интереса к этому курсу, нам нравилась манера и эмоции этого преподавателя, да и сам он, влюбленный в свой предмет...»

Якщо такий успіх був можливий у 1931 році, коли Крим входив до складу

шинобудівному факультеті Політехніки математичні курси читали велими по-важні лектори і педагоги професори Нікліборц і Зарицький. Мирон Онуфрійович Зарицький (1889–1961 рр.) – відомий український математик, дійсний член Наукового товариства імені Шевченка, професор Львівського університету, автор знаних у науковому світі оригінальних математичних праць. Лекції на фахових курсах у Політехніці професор Зарицький читав українською мовою. Незважаючи на те, що багато студентів приїхали навчатись до Львова із Krakova, Warszawy та інших польських міст і до цього майже не чули української мови, вони відвідували і акуратно конспектували лекції професора Зарицького. У своїх спогадах про Мирона Онуфрійовича професор Львівського університету Владислав Елійович Лянце писав: «Все ество Мирона Онуфрійовича було пронизане найвищою загальнолюдською культурою. Для нього була чужа будь-яка національна обмеженість. Ми бачили, як сердечна дружба поєднує його з Банахом та іншими математиками польського походження. І це, незважаючи на те, що польська адміністрація закрила йому доступ до роботи в університеті, попри те, що завдяки своїм знанням та науковим досягненням він був гідним серед гідних. Тим більшій вплив на нас мало його ставлення до національної української культури. Своїм способом буття він ніби підкреслював: мова народу – його найцінніше надбання, яке треба берегти, примножувати. Це скарб не тільки держави, але й всього людства». У 1930-х роках професор Зарицький викладав математику споча-

Професор В. Горбачук

ти в польській, а згодом в українській гімназіях. Серед його учнів був і відомий польський письменник-фантаст Станіслав Лем, який з теплотою згадує про нього як незвичайну особистість у своїй автобіографічній книзі. Саме на період праці в польській гімназії припало важке випробування для професора Зарицького та його родини – донька Катерина, як активістка ОУН, що брала участь у підготовці замаху на польського міністра-шовініста Перацького, була ув'язнена за рішенням суду. Преса багато уваги приділяла висвітленню ходу судового процесу, не оминавши гадати і професора Зарицького. Щоб послабити усі негативні для нього моменти,

«Patriae decori civibus edukandis» – «Батьківщину прикрашають освічені громадяни» – напис на фронтоні Львівського національного університету ім. Івана Франка

адміністрація запропонувала йому піти на якийсь час у відпустку. Однак особлива повага до Зарицького виявилася не тільки в цьому. Коли після відпустки професор Зарицький зайшов до класу і після традиційної зустрічі учнями викладача вставанням із-за парт сказав, як звичайно, «прошу сідати», ніхто не сів. Промайнула дума про можливий бойкот учнями його як викладача. Однак швидко все з'ясувалося – від імені класу один з учнів промовив: «Пане професоре, ми знаємо про ваше горе. Прийтіть наші співчуття» (на той час уже був оголошений вирок Катерині Зарицькій; на жаль, не останній – згодом вона перебувала в ув'язненні уже в радянських таборах). Ось так поляки реагували на серйозну родинну проблему улюблениго викладача-українця. Іноді шляхетство душ вище від політичних протистоянь...

ЯКРОСІЯНКА З ПЕРМІ СТАЛА УКРАЇНСЬКИМ ФІЛОЛОГОМ

Василь Горбачук:

— Я також можу розповісти цікаву історію на основі моого донбаського досвіду. Почув я її у Слов'янську. Одна дівчина, яка народилася на Уралі (якщо точніше – в Пермі), пішла до школи вже в Україні. Її батьки з якоїсь причини перехали в Сумську область. Спочатку вона була звільнена від вивчення української мови, оскільки не вивчала її раніше. Але дівчина мусила сидіти на уроці, бо тоді не можна було прогулювати. Такі звільнені учні грали в «хрестики-нолики» або займалися іншими дурницями. А юна перм'янка почала прислухатися і з часом зрозуміла, що вчителька веде заняття з української мови і літератури настільки цікаво, що просто гріх не вісвітити ці знання...

Вирішила присвятити її своє життя. Вступила на українське відділення Харківського державного університету і успішно, з відзнакою, його закінчила. Її скривали у Слов'янську, бо там була можливість влаштуватися на роботу. Це було ще в радянські часи, орієнтовно в 1975–1976 роках. Молода перм'янка

своєю позицією продемонструвала, що можна закохатися в українську мову, навіть якщо родом з Україною... До речі, зараз є зайвий привід згадати добром словом ту чудову, невідому нам учительку української, яка викладала свій предмет не формально, аби як з любов'ю і натхненням.

У МЕНЕ ВСЯ КВАРТИРА ЗАБИТА КНИГАМИ...

Дуже цікавим є сучасний досвід викладання українською в Криму. Зрештою, для читачів «Кримської світлиці» саме він і є найактуальнішим. Виявляється, легче перейти на українську мову викладання тим професорам, які, маючи фундаментальні знання, продовжують постійно працювати над собою. А ще користуються авторитетом у студентів. Тобто ті, які тримають «планку якості» досить високо. Своїм досвідом ділиться викладач Таврійського університету, давній передплатник «Кримської світлиці», професор Василь Чирва:

— Свого часу мені пощастило здобути середню освіту рідною мовою. Я закінчив українську школу № 16 в промисловому Кривому Розі – тоді більшість шкіл у місті ще були українськими. Після цього я вступив на хімфак, а ось там вже домінуvalа російська мова. До речі, коли я потім жив у Кишиневі, то переконався, що і молдаван русифікували з такою ж інтенсивністю, як і нас. У видах всі предмети викладалися російською мовою, за винятком хіба що історії КПРС. Тут уже йшло поділ на групи, молдавани мали можливість прослухати курс рідною мовою, а представники російськомовного населення знову ж, за

звичкою, обирали для себе «общепонятный». Після проголошення незалежності мовне питання в Молдові було вирішено радикально: викладачі спочатку поголовно звільнили, а потім, коли проводили набір на вакантні посади, враховували рівень знань державної мови.

В Україні, звичайно, мовна політика від самого початку була набагато толерантнішою. Тому на Півдні і Сході України суттєвих змін не відбулося. І все ж законодавство дозволяє викладати українською. Чим я іскористався. У мене на курсі було сорок чоловік. Коли я запитав студентів, якою мовою викладати предмет, то більшість із них віддали перевагу українській. Мабуть, тому, що знали мою позицію і поважали мене. Лише одна студентка сказала: «Если я каких-то слов не пойму, то вы мне поможете?» Отже, студенти були на моєму боці. А ще я видав власний підручник українською, а потім роздавав його безкоштовно. Тобто створив усі умови для засвоєння моого предмета українською мовою. Але не останню роль відіграло те, що студенти мене щиро поважають. За добре до них ставлення, за прямоту, за тверду позицію і чіткі політичні уподобання. Зрештою, за те, що на хімічному факультеті не беруть хабарів... Але й рівень знань, ерудиція мають неабієкте значення. Я дуже багато читаю. У мене вся квартира забита книгами, на роботі – те ж саме. Вже й на дачі немає місця, де складати книжки... Зате я постійно знаходжу нові цікаві факти, які необхідні для того, щоб студенти мене уважно слухали і любили мій предмет.

Сергій Лашенко

Професор В. Чирва

ЗІ «СВІТЛИЦЕЮ» У СЕРЦІ...

31 грудня 1992 року побачив світ перший номер всеукраїнської громадсько-політичної і літературної газети «Кримська світлиця». Отже, незабаром нашій «Світлиці», як її тепло називають читачі, виповниться 20 років!

Як для газети — то вік цей не дуже й великий. А от для людей, які в різний час її творили, це — чимало. Скільки відбулося різних подій у нашій країні; скільки змінилося урядів, президентів...

Змінилися й люди, які творили і творять газету. Адже двадцять років у житті людини це, приблизно, третина її життя! Є, на щастя, ще ті, котрі добивалися у влади, аби на теренах Криму все ж таки виходила хоч одна україномовна газета з-поміж багатьох десятків — та яких десятків — сотень російськомовних видань. Але ж і багатьох активних дописувачів — наших постійних кореспондентів — на превеликий жаль, уже немає серед живих. І все ж вони залишилися в пам'яті як світлицян, так і в пам'яті тих, хто ніколи не розлучався з газетою, був її активним читачем і передплатником. Хоч і тут стабільноті нема: усі ми, як мовиться, живі люди і ніхто не вічний на цьому світі...

У редакційній кімнаті є стенд, який має назву «Зі «Світлицею» у серпі». На ньому — імена тих, хто в різний час протягом цих двадцяти років плідно співпрацював з «Кримською світлицею» і вже, на жаль, відішов за вічну межу. Нагадаємо читачам хоча б деякі з цих імен: це, насамперед, перші два головні редактори — Олександр Кулик і Володимир Миткалік. Це й українські письменники Криму Олександр Губар, Володимир Шахнюк, Орест Корсовецький, Михайло Тернавський, музикознавець Роман Новосад, історик Петро Гарчев, журналісти Іван Тимошенко, Василь Богуцький, Олександр Пілат... Вони відійшли у далекі засвіти, але лишилися їхні нетлінні публікації у «Світлиці» і в пам'яті людей. Деякі з цих матеріалів і понині не втратили своєї актуальності, бо написані світлим розумом і кров'ю свого серця.

Йдучи до свого двадцятиріччя, редакція газети вирішила своїм сьогоднішнім та й колишнім, давнім читачам і передплатникам розповісти про тих людей, котрі творили газету, про їхні найбільш значущі публікації, подаючи їх в рубриках «З архіву «Кримської світлиці» та «З літературної спадщини».

На сторінках газети у цій рубриці вже друкувалися деякі цікаві матеріали науковця і письменника Олександра Івановича Губаря (та й ще друкуватимуться!). А сьогодні, 22 червня, в день початку Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр., ми хочемо ознайомити читачів з невигданою новелю «Три дороги до коханої» письменника-фронтовика Ореста Івановича Корсовецького, який десять років тому назавжди залишив цей білий світ. У цій новелі — трагізм війни, яка завдала нашому народу дуже багато страждань, крові, розрухи. І найбільшого горя і лиха — руйнації людських доль.

Прочитайте цю болісно-щемку невигадану, але майстерну з художнього боку новелу, і перед вами постануть ті вже далекі жахні дні і роки, які довелося пережити нашим людям, нашему народу, нашій країні.

Гадаємо, новела «Три дороги до коханої» людини нелегкої, але незламної долі, письменника Ореста Корсовецького нікого не залишить байдужим.

Данило КОНОНЕНКО,
один із засновників
і творців «Кримської світлиці»,
заслужений журналіст України

Не було ні обіймів, ні поцілунків. Обом нам, чотирнадцятирічним у восьмому класах, достатньо було розквітати, коли бачилися, розмовляти на перервах і писати в час уроків записки. В першій було:

— Давай дружити!

І цього вистачило на восьмий та дев'ятий класи. А тоді почалася війна, увалились окупанти.

— Шнель! Шнель! Бістра! Бістра!

Такими словами, мавпуочи німця, турил її з матір'ю та маленьким братиком в ешелон до Німеччини здоровезний гевал, старший на два класи по школі. Хронічний дівчачик, особливо з німецькою мовою, через кілька днів після приходу окупантів був уже поліцаем і, як губка воду, всотував у себе їхнє мовлення, їхню калічну вимову російських слів:

— Шнель! Шнель! Бістра! Бістра-a!

Ценімецькою та скалічену російською означало чотирикратне повторення «швидко».

Люди прозвали його Бістрою.

Лиху звістку я почув, коли повернувся з партизанського завдання найти зручну перевправу для майбутнього наступу наших військ. Самотою переплив Дніпро: спочатку до зарослого вербняком острова, потім — до піщаної коси виристи і швидку течію головного русла, а тоді — ще один тихоплинний рукав. Мабуть, саме за те нагородили медаллю «За відвагу», хоча в 1943-му форсували Дніпро і навели pontonну переправу кілометрів за кілька вище по течії; хтось інший, можливо, розвідав та сприяливше місце.

Аж коли доповів і намалював схему, сказали, що Ніна з сім'єю уже на станції Баглій. Навіть знали, що ешелон виїде через дві години.

До Баглія було кілометрів п'ятнадцять, а до залізниці майже п'ять. В приколійній лісосмузі я діджався ешелону, напакованого бранками, але її не побачив. З той лісосмузи поніс і ще досі несү люте садину в душі: чому не залишив Ніну до нашої партизанської групи?

Зірівав тоді прагненням уберегти, захистити кохану, і це було великою причиною. Та була ще одна. Неодноразово звертався з пропозицією прийнятися до групи свого товариша Віктора і завжди одержував холодну відмову. Як після виявилось, з такими ж наполегливими пропозиціями звертався Віктор стосовно мене і теж отримував тверду, мов камінь, заборону. Ми навіть коситися один на одного стали! А були в різних п'ятірках... Ті невдалі спроби рекомендувати Віктора стримували мене говорити щодо Ніни ще й тому, що неї поставились би осібливо упереджено: репресований батько перебував десь в північних таборах як «ворог народу».

Коли Нінині родичі одержали кількаслівну поштівку, що передали адресу, яку в пам'яті я закарбував навік: Гмунд, Ляубенштрассе, хаус Бернгард. Ніде на шкільних географічних картах, які в мене були, Гмунда не знайшов, та непогасно палахнула мрія дійти тієї зі зброя в руках, вирятувати її освідчитися, що кохаю...

І в 1943-му почалася та дорога через Україну, Польщу, Німеччину, Чехословаччину. Знову добув медаль «За відвагу». Віршував:

Тільки й тут не знають люди,

Де, невільничко, жила,

І здається, що повсюди

Ти до мене побула...

Після поранення, госпіталю, запасного полку потрапив, уже по війні, до Австрії. Полк розташувався у містечку Фрайдорф, що навпроти, через Дунай, рідного міста Гітлера — Лінц. Недалеко були згарища

знаменитого концтабору Маутхаузен. В ясну сонячну погоду на північному обрії мрілі покриті блискоточими сніжниками гори. Хоч яка неймовірна, але дійсність: мої очі весь час поривали туди! Щось мене турбувало. А там-то він був, Гмунд, австрійське невелике місто на кордоні з Чехословаччиною... Ось так я майже дійшов до своєї приватної солдатської мети. Але не до Ніни. Вона вже була в Україні.

Мій шкільний друг Михайлло, що за станом здоров'я не потрапив до армії і працював на заводі, відніс купу моїх фронтових листів з віршами про неї. Таким було мое освідчення коханій, не в Гмунді.

Білопівла дуже сердечно.

Тільки-но полк повернувся до України, принесла пошта розpacливого маминого листа. Мій середній брат у допризовницькому таборі марширував босими ногами по недавно упосній кров'ю землі, поранив пальці, почалася гангрена. Врятувати можна було брата лише ампутацією ноги.

Командир полку підполковник Маркс дав солдатську відпустку — десять діб без урахування часу на дорогу.

Орест КОРСОВЕЦЬКИЙ

ТРИ ДОРОГИ ДО КОХАНОЇ

Дні проводив з братом, вечори — з Ніною. Училася вдень на курсах медсестер. Обіцяла чекати.

Повернувся у полк з фотознімком нареченої, на платті якої «красувалося» тавро «ost» — ознака «нижчої раси».

Жив листами. Були щодня. Радували нові фотокартки. І раптом — тижні мовчанки... Щоденно солдатськими «трикутниками» питав: що сталося?

Нарешті відповідь: не пиши, спали всі листи, вишли назад фотографії...

Друга, третя відповіді — ті ж вимоги...

Четверта: листуватися більше не буду, вишли фотографії!

Двоє друзів-однополчан перечитували зі мною ті листи коло річки Горинь і дійшли одного: з'явився щасливіший суперник, лише це з'ясовує все... І нікому тоді не спало на думку пов'язати з тим, що газети цукували М. Рильського, потім В. Сосюру за «український націоналізм», що нам забороняли дружити з місцевим «полуфашистським населенiem», що офіцерам рекомендували не одружуватися з місцевими дівчатами, що слово «українці» стало поступатися презирливо мовленому «бандерівці».

Ми спалили всі Нініні листи, пустили попіл за течією Горині. Я відіслав фотокартки...

Коли несподівано демобілізувався, Ніни вдома не було. Рятувалася від голоду медсестрою в Букачівському районі Станіславської області. Суперника, як виявилось, не існувало... Невпокійною манією стало жадання стрічі!

Склад у заочному відділі педагогічного технікуму екзамени за 3-й курс і пустився у другу дорогу до коханої. Речей мав усього — солдатську шинель. В кишені — 100 карбованців, що дали батько й мати на початок самостійного життя.

В Букачівцях перш за все прийшов у райвно. І хоч мав немалі сумніві, що з такою вбогою педагогічною освітою приймуть на вчительську роботу, заразували негайно! Вчителів по війні залишилося негусто.

Тільки-но одержав папірець жаданого призначення, як серце охопила якася бентега. Щось тягнуло на вулицю... І вийшов з приміщення прямо до Ніни, що йшла з подругою!

Вона остановіла, зблідла, очі зробилися величезними...

— Ти чого тут?

— Прийшав до тебе...

Стенула плечима, очі стали мов незрячими, і пішла, мов сліпувата чи снохода... Кілька разів озиралася її подруга.

Першого вересня почав свої перші уроки, а другого — викликала з уроку та ж Нініна подруга, вручила записку, промовила:

— Вона дуже плачала тоді, по зустрічі, і коли давала мені це в руки. В записці було: «Не шукай мене, благаю. Прощай!»

Звільнілася з роботи і того ж дня виїхала.

Я не міг так зробити, бо не мав грошей, та й на підставі закону не відпустили б. Розрахувався після навчального року, одружений з іншою Нініною подругою...

Через кілька років долинула звістка, що Ніна бавить крихітну дівчинку. Більше вісок не було, бо я не хотів їх.

Перелітіло багато літ. Мені, а отже й Ніні, було вже за сорок. Підростали троє моїх

прекрасних доньок. Я працював інспектором шкіл в Криму. І зненацька — лист в районно мені з поміткою «особисто». Писала Ніна.

Лист не зберігся, переказую з пам'яті: «Я безнадійно хвора. Совість змушує розповісти, чому повела себе так. Таємниця проста: не дозволила собі забруднити твою чисту біографію своєю брудною. Ти був би дуже й дуже нещасливий зі мною: мій же батько, нині реабілітований і ще живий, вважався «ворогом народу», а я з мамою та братом була в Німеччині. З Букачівців утекла, бо припала б до тебе від кількох твоїх слів, повисла б на тобі!»

Коли повернувся додому з роботи, дружина, глянувша на мое обличчя, жахнулася:

— Що сталося?

Мовчки подав Нініного листа. Прочитала, не промовила ні слова. Довго шепотіла з мамою. Потім рішуче сказала:

ЛІТО ЦВІЛО КАРТОПЛЯМИ...

...Вона ніколи не шукала спокою в житейських серпантинах, а ішла назустріч випробуванням, дошукавалася утвердження в житті лише через труднощі. Може, тому саме за таку природу характеру найбільше любили Катерину Іванівну Сидорову, котра віднедавна обрала собі за житейський причал милі і велими живописне село Сатанівку, що з'єдналося з призальнічним селищем станції Монастирище. Що-правда, не тут зачиналася її життєва стезя, а за кільканадцять кілометрів у не менш мальовничому куточку Шевченкового краю — в селі Терници.

...Молоде подружжя Анастасія та Іван раділи своїм старшеньким — доньці Єфросинії та синочку Сашку і чекали на третє дитя. В світі ставало все тривожніше, все більше ширився чутки про війну. Батько, який трудився на залізниці, щоденно приносив усе неутешні вісточки, що рано чи пізно, а війна з німцем усе-таки буде. Серед залізничників це по-особливому було відчутно. І ті чутки не стали марно-слів'ям, бо вдосвіта 22 червня 1941-го фашисти ступили на нашу землю. Літо цвіло картоплями, достигали вишні-черешні, коли Катруся прийшла в Божий світ. Лиховісна доля її судилася. Бо батько лише встиг почути крик свого третього дитя, як Вітчизна звеліла збиратися на її захист. Вже за кілька днів фашистські літаки залетіли і до цього куточка України. Почали бомбити міста і села Черкашини, вже встигнувши сплюндрувати Київ, Житомир...

На гіацинтово-біле квітування картоплі упали перші бомби й у їхньому селі Терници. Це вже потому, по війні, почує Катруся, як її доля судила зостатися в живих. І то буде так. Один з ворожих чорнохрестих літаків закружиав над Терницею і почав скидати бомби... В нестяжі мати скопила двійко старшеньких і собі кинула десь поміж квітучими картоплями до берега, під старі верби. А батько тим часом устиг заскочити до хати і, вихопивши з колиски крихітку Катрусю, як собі подався бодай до якогось сховища. Та миттєво був підкoshений розривною хвилюю і впав у квітуючу картоплю. Коли отямився і глянув у бік хати — обімлів: на тому місці, в клубках гіркого диму курилися розвалини. Усе розпанахала ворожа бомба, навіть скалічивши яблуні та груші в саду.

За день-другий вони й провели батька на фронт. З війни він не повернувся, а тому і найменша донька Катруся так і не пам'ятає свого рятівника. Вже по війні про його останні хвилини життя пові-

дає дружині й дітям його фронтового побратимів, з яким випало воювати разом і були з одного села. Щоправда, приде на батька похоронка, що сповістить: «Пропав безвісти...». Очевидець останніх хвилин життя батька розповість, що він ступив необачно на мінне поле і загинув. А його останки друг із села поховав під верхів'ям старезного скаліченого міною дуба. Коли вже Катя Сидорова ходитиме до Терницької школи, то ще частенько потайки від материнського ока буде ходити на станцію до кожного з пойдів, бо усі вони, діти перших років повоєння, чекали дива — може, повернеться батько...

За тими тривогами душевними й збігали роки і ось вона з атестатом зрілості в руках ступила на самостійну стежку життя. Йшов 1959-й рік. Час романтичних покликів на підкорення цілінних земель. І вона за комсомольською путівкою разом з іншими ровесниками подалася до далекого Казахстану. І вельми надовго. Скрізь випало попрацювати, але найбільше на новобудовах Павлодарського краю. Саме тут вона зустріла своє перше і останнє кохання — чудового хлопця Віктора, з яким поєднали свої долі мало не на півстоліття! Мали щастя зростити двох донечок-красунь, старша з яких — Валя мешкає в Росії, а молодша Ніна — удалік Німеччині. Дочекалися Катерина та Віктор Сидорови чотирьох онуків, і вже й правнучку Ніну. На жаль, кілька років тому пішов Віктор до світу крашного — до Бога. Але вона й дотепер залишається їйому вірюю, бо найбільша втіха — діти, онуки, правнуки.

Катерина Сидорова славиться на всю Сатанівку як скромна і дбайлива хазяйка. Варто бодай раз ступити на її обійстя, й подивуванню не буде меж. Усе тут вельми до пугтя, хоч і самотужки все їй випадає доглядати. Але ж як доглянутий сад, які запахущі квітники з весни до пізньої осені... Все з любов'ю, витонченим смаком прибрано. А гостинності цієї жінки може будь-хто позаздрити. Колишня вже підстаркувата хата нагадує своїм внутрішнім інтер'єром вишукану світлицю.

...Роки невпинно, мов птахи, відкрилося у невроття. А їй усе частіше сниться глибокими начами оте літо, що квітувало картоплями, коли батько вирятував їй довгий майбутній путь до многотрудного, а все ж щастя в житейському морі...

Едуард ПОДІЛЬСЬКИЙ,
журналіст
станція Монастирище —
с. Сатанівка на Черкащині

Гурбенський ліс, що у Здолбунівському районі на Рівненщині, стояв у чеканні справжньої весни. Було холодно, всього два градуси тепла. А на гурбенських пагорбах палахкотів ряст і час од часу якася пташина настроювала горлечко на весняний лад.

По волинській землі йшов Великден, третій його день.

Урочище Гурби. У невеликій капличці на пагорбі — Великденя служба, яку проводить архієпископ Рівненський та Острозький Іларіон. Весчесні отці, боголюбиве чернецтво Православної церкви Кіївського та Московського патріархатів. Двадцять, тридцять, п'ятдесят отців... (збиваються з ліку). Службу супроводжує архієрейський хор Покровського собору м. Рівного «Знамення».

А побіля каплички, на братській могилі Героїв УПА, на сходах, пагорбах, на майдані комплексу «Героям Гурбів» — близько п'яти тисяч вірних Рівненської єпархії та гостей зі столиці, Тернопільської, Львівської, Волинської, Хмельницької областей.

Христос воскрес із мертвих, Смерті смерть здолав.

І тим, що в гробах, Життя дарував.

Рвучкий, пронизливий вітер намагається оздудити серце, а воно, гаряче, бубнявіє гордістю за цю землю, скроплену молодою кров'ю повстанців, що в такі дні Великодні дні 21–25 квітня 1944 року вступили в бій з окупантами, що в 10 разів переважали їхнє число.

Потім, уже біля Пантеону вояків, над яким блосніжно здіймається в мармуру Матір Божа, по-материнськи охороняючи вічний сон Героїв, править панаходу владика Іларіон. Око вихоплює момент, від якого тепліє душа: перед Матір'ю Божою на двох килимках поруч стоять архієпископи Іларіон та Варфоломей Кіївського та Московського патріархатів, а за ними — їхні боголюбиві отці в білих, срібних, помаранчевих ризах (Господи, дай їм мудрості сприяти створенню Єдиної Помісної Православної Церкви в Україні!), а навпроти них, вже за колоною Божої Матері, — ветерани-повстанці в одностріях, і серед них — Збаразька станиця ім. Клима Савури зі своїм штандартом та червоно-чорним пропортом.

Голос тридцятоднірічного владики Іларіона чистий, високий, сильний:

Вічна пам'ять...
Хор і присутні підхоплюють:
Вічна пам'ять...

Вічна пам'ять тим, хто 68 весен тому вступив у відкритий (не партізанський!) бій з енаведистами (найближчі і найзапекліші бій за всю історію УПА), знищив 1000 супротивників і поліг за волю рідної України.

У скреботі кладу на плиту Пантеону пучек ряstu, а на могилу Невідомого Повстанця — кілька крашанок. Спочивайте, хлопчики, з Богом...

Стою у довгій черзі, в якій (це

тішить!) багато молоді та дітей, аби потрапити у Кривку УПА, відтворену коштом депутата Верховної Ради Віктора Матчука. Дерев'яними сходами, підтримувана двома юнаками в одностріях, спускаються глибоко вниз. Проходи, відсіки оброблені підвісними брусами. Зі стелі, за словами екскурсовода, коли дош, крапотить. Ні каналізації, ні обігріву, а взимку — навіть можливості вйти на повітря, бо там чекає смерть.

А вони ж боролися! Писали листівки (іхні ксерокопії розвішані на стіні), розповіджували їх, чинили диверсії. Ніл Хасевич творив свої повстанські дереворити.

В одному з відсіків — покуту з іконами у вишиваному рушнику, робочий стріл, на полицях — гранати, автомат, каски (все справжнє). Повстанці живими не здавались:

ВЕЛИКДЕНЬ НА ГУРБАХ

перед смертю молилися, прощаючись, командир стріляв усім в голову, а останні кулю залишав для себе... Екскурсовод в однострій повстанця говорить із третмінням у голосі.

Другий відсік — продуктовий запас у торбинках, слойках.

Третій — спальня: два грубо сколочених двоповерхових ліжка (сіно, застелене рядном), широка лава, образ і понищене до краю люстрико.

Виходжу на світ, холодний, ясний, свіжий, з думкою: справжній Герой, я б так не змогла. А мой син?

Мегафон кличе на реконструкцію того страшного бою. Велика улоговина в лісі, обрамлена стрічкою, за якою — глядачі, що стоять на пагорбах. Злітає в небо ракета — із-за горба збігають, падають, кричат, плачуть жінки й дівчата. Їх прикривають повстанці, відстрілюються. А за ними — війська НКВС у зелених гімнастерках і плащ-палатах. Клекоче кулемет. Падають «убиті». Ведучий із мегафоном коментує хід тієї страшної битви, про яку жінка, що стояла поруч, сказала: «Я була тоді мала, але пам'ятаю, що після бою тут все — земля, люди, техніка — перетворилось у суцільне місиво». (В цьому бою брали участь літаки, були задіяні гармати).

Я вряди-годи втрачала відчуття реальності. По спині бігали мурashki...

Закінчилася 40-хвилинна реконструкція бою тим, що частина повстанців вийшла з оточення. Вони згодом продовжили боротьбу вже на півдні України.

Хтось із присутніх пішов до довжелезного стола підкріплятися. Хтось грівся чаєм чи кавою (безплатно для всіх), хтось переглядав виставки книжок, інші гомоніли з письменниками. Там Олег Тятнібок і чоловіки в колі співали повс-

танських пісень. Я підійшла до чорного прапора з білими китицями, на якому викарбувано: «Воля України або смерть». Знайомлюєсь з отаманом Січі Війська Запорізького ім. Ніла Хасевича Олегом Горбенком та його козаками. Сходимось на тому, що Горби — це поле української слави й непокори.

Підходжу до групи підлітків у яскравих футболках з написом «Джур» з одного боку, а з іншого — «Душа Богові, життя — Україні». Це — козачата зі спортивно-патріотичного клубу. У хлопців горячі очі: «Гурби — це непокора».

Закінчується intermezzo і присутніх запрошують до імпровізованої сцени на Перший фестиваль-реквієм «Героям Гурбів».

Патріотичні та повстанські пісні гуртів із Києва («Тінь сонця»), Львова (Теодор Кукуруза), Луцька (Юрій Поліщук), Кременя (бард Олександр Смік), місцевих аматорів чергуються з виступами славетних українців.

Сколихнуло розум і душу сильне і пристрасне слово Василя Шкляра: найбільшим шануванням Героїв Гурбів є побудова такої України, за яку вони віддали життя; треба тепер наступити на горло своїм амбіціям і згуруватися в єдиний кулак; ще є можливість взяти у руки булетень, щоб не брати потім у руки зброю.

Настоятель Свято-Воскресенського чоловічого монастиря на Гурбахі о. Ніонт подякував, що на фестивалі були пропорці тільки двох кольорів; говорив про те, що на такому святому місці не можна говорити про політику, бо то є гріх; що, встановочуя пам'ять Героїв Гурбів, стоячи на їхній крові та кістках, треба тільки молитись.

Я йшла довгою дорогою («зонатиші») до автобуса й намагалася впорядкувати свої думки й емоції. Бувала на місцях загибелі командирів УПА «Дубового»-Литвинчука (с. Золочівка Демидівського району), «Клима Савура»-Клячківського (урочище Лісничівка побіля Оржева), «Бей-Зота»-Хасевича (с. Сухівці Рівненського району). Завжди додому поверталася з відчуттям смутку, туги, що згас смолоскип, який би ще міг горіти й запалювати.

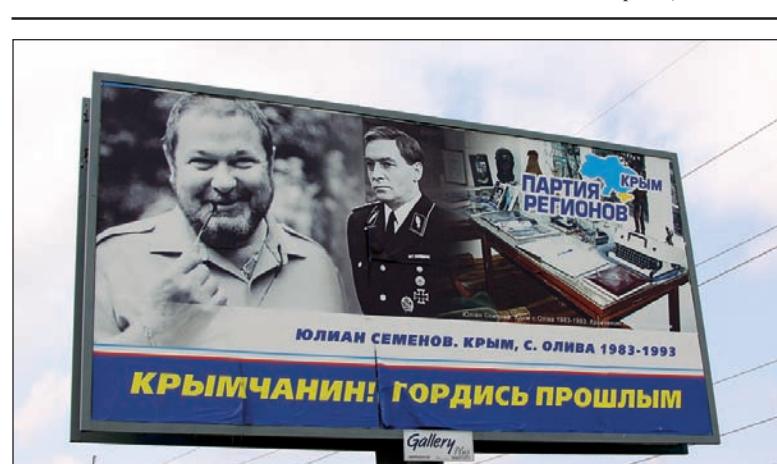
Сьогодні я вертаюся додому з почуттям гордості за тих юнаків (в основному сільських парубків), що не хотіли коритися чужинцям, що прагнули бути господарями на своїй землі: орати, сіяти, будувати, народжувати дітей і вчити їх рідною мовою свою історію...

Просто з-за Великодніх столів йшли вони в бій у вишиванках (яка мішень) і падали на землю, освітлюючи її своєю кров'ю. Не бажаючи чужих земель, не крадучи чужу історію, вони захищали дідизну, батьківщину, Батьківщину — і тому стали перед Богом у своїй святості.

Я повертаюся додому не тільки горда за них, але й сильна. Бо Гурби — це непокора й сила.

Ірина БАРАБАШ

м. Рівне

19 червня виповнилося б 88 років від дня народження відомого прозаїка, одного з найправдивіших літописців Великої Вітчизняної війни, народного письменника Білорусі Василя Бикова. Його повісті героїко-трагедійногозвучання «Журавлинний крик», «Зрада», «Третя ракета», «Альпійська балада», «Круглянський міст», «Сотников», «Обеліск», «Дожити до світанку», «Вовча зграя» та чимало інших давно й назавжди полюбилися читачам. Немало творів письменника перекладено й українською мовою. Доля В. Бикова тісно пов'язана з Україною. В 1941 році він приїхав до м. Шостки Сумської області, аби вступити до індустріального інституту, але на перевізок стала війна...

На Кіровоградщині є братська могила. Серед імен похованих в ній воїнів значилося й ім'я Василя Бикова, котрий вважався загиблим. На щастя, це виявилося помилкою: бійця-білоруса в останню мить від німецького танка, що намагався його розчавити, ціною власного життя врятував командир роти українець лейтенант Миргород... Про трагічні події в далекі січневі дні 1944 року письменник зворушливо розповів у документальному нарісі «Під Кіровоградом».

Василь Биков помер 22 червня 2003 року на 79-му році життя. Певно, так судилося йому, фронтовику, долею піти з життя саме в цей день, коли почалася війна...

Пропонуємо читачам «Кримської світлиці» одне з ранніх оповідань В. Бикова «Поєдинок», що опубліковане в його першій книжці «Журауліни крик» (Мінськ, 1960 р.).

Щільними рядами лежали вони на голій затоптаній підлозі колишньої середньої школи, ці кілька сотень полонених — поранених, хворих, душевно надломлених людей.

Вставати, розмовляти і ходити було заборонено, і вони корчилися так довгі дні і ніч, завмерлими поглядами втупившись в подзьобану кулями стелю, в розбиті шибки великих вікон, в єдине, що ще нагадувало школу, — покреслену класну дошку на стіні. Дорогим нагадуванням минулого біліли на ній сліди, мабуть, ще весняних екзаменів: уривки речень з підкresленими словами, напівстерта алгебраїчна задача, а подекуди на берегах рами навіть поблизу написані олівцем рятівні учнівські підказки. Це було жахливо — у такому пеклі нелюдських мук бачити оці світлі ознаки іншого, далекого вже, як мрія, життя.

Ті нагадування минулого тупим ножем краяли страдницьку душу лейтенанта, який, притиснувшись до стіни, лежав крайнім у ряду, саме під дошкою. Він був ще зовсім молодий, цей полонений командир, і приваблював своїм юнацьким змужнінням — сплутаним волоссям кольору пшеничного колосся, схудлим, але все ще округлим, чистим і якимсь просвітленим обличчям — усім виглядом доброго, слухняного хлопця. В класі було зовсім тихо, люди притомкли, лежали, неначе мертві, тільки в далекому кутку хтось стогнав увісні, щось марив; рівномірно тупали в коридорі вартої та у віконній рамі, не знаходячи виходу, билася, гула велика муха.

Ta ось надвечір'ям, коли негаряче осіннє сонце поклало на блій стіні шість довгих яскравих смуг, в коридорі загупали ковані чоботи, загрюкали двері, і застоянітиши будинку сколихнула команда:

— Всім шукатися!

Люди на підлозі заворушилися. З неміочою квапливістю і стогнанням ті, що ще були живі і могли встать, почали спинатися на ноги, — заворушилися обличчя, спини, засохлі бинти пов'язок — усі подалися до дверей. Лейтенант під дошкою теж ворухнувся, з його очей враз зникла причасна самота, і в глибині майнула тінь тривоги. Він підвівся разом з усіма і в незастебнутій і непідрезаній гімнастерці з чорними петлицями на комірі попрямував до виходу. Його лівий рукав з командирським шевроном гойдався порожній вздовж тулуба, а під гімнастеркою, на вузенькому мотузку, який білим шрамом в'їдав-

ся в худу юнацьку шию, звисала поранена рука.

З коридору тимчасом долинало звичне «шнель, шнель», і люди, які стримано товпились на порозі, виходили в двері. Вони вже знали, для чого їх шикиють, що буде далі — ця жахлива «процедура» повторялася тут щодня рівно з сьомій вечора.

Виштовхнутий у коридор натовпом людських тіл лейтенант, як міг, оберігав від штовханини поранену руку і протискався поміж

...За чверть години чотирьох з цієї незлічененої громади мучеників вивели зі школи.

По знайомій, протоптаній іншими стежині вони — лейтенант, босець у спідній сорочці, з порожнім, вибитим оком, літнім вусатим капітан-сандр і жилистий чорноголовий узбек — увійшли за бар'єр і спинились. Лейтенант спрагло вдихнув вечірньої свіжості, роззирнувся — треба було якось готоватися до сутичок, і нічого нині так не

**Василь
Биков**

ПОЄДИНОК

жадав він, як мати здорові руки. Поруч, притиснувшись один до одного тепліми тілами, стояли ті, з ким йому суджено було невдовзі загинуть, і ця неминучість кінця без слів і поглядів таємною силою з'єднувала їх.

А на подвір'ї — над німцями, людськими стражданнями і близькою смертю —тихо бринів надвечір'я чудової осінньої пори — бабиного літа. Десять зашифрованим дахом школи сідало ще і увечері тепле привітне сонце, на подвір'ї лягла довга смуга тіні, а верхівки кленів і лип з жовтим порідливим листям світилися зажурою погожою призахідною пори.

Якийсь час було тихо. Німці, стоячи купками, притомкли і з цікавою терпливістю приглядалися до жертв, міряючи їх поглядом і визначаючи їхні фізичні можливості. Вони спрямували на цих чотирьох всю увагу, а ті з передсмертною жадобою, — як над головами ворогів сяяв, світився відблисками осені старий розлогий клен. Вже наближався кінець його чарівності, і з гілля одвічним своїм порядком з тихим, прощальним шепотом-сумом спалося на землю листя. Усе меншало і меншало його на гіллі, а воно все падало і падало, неначе великі золоті краплі, важкі і невкапливі у вечеровій тиші, на привітну землю, на стежину, на траву.

За столом, відкинувшись на спинку крісла, ніби цвях, рівно стирчав довгов'язий сухий оберштурмфюрер — не старий, кістлявий чоловік з підстриженими тонкими вусиками і схованими під бровами очима.

Поблизукучи голубою іскринкою перстеніка, він вистукував на столі якусь мелодійку, старанно вип'ячуючи свої груди з круглим нацистським значком і тов-

стим «залізним» хрестом. За його спину стояла решта офіцерів і збоку від усіх — той молодий. Він, як і раніше, насторожено і пильно дивився на жертви і найбільш — на лейтенанта.

На перший погляд, вони були зовсім не схожі один на одного, — ці два ворохі офіцерів: той — вимитий, свіжий, у начищених до близку хромових чоботях, хвацькому високому кашкеті з галуном і кантами, і цей — понівечений, босий, розхристаний і змучений.

Але відчувається щось схоже і в зрості, і навіть в їхній зовнішності — ті ж біляві схудлі обличчя, розважливі вдумливі погляди, м'яка спадистість чистих юнацьких лобів. Молодий німець не зводив погляду од лейтенанта-смертника, і невідомо, що змушувало його так вперто вдивлятися.

Можливо, то була вихована з дитинства погорда до слабшого, можливо, бажання необстріляного тиловика пізнати дух супротивника, можливо, приховане співчуття?..

Лейтенант між тим не дуже думав про причини тієї цікавості: він бачив перед собою ворога, чекав смерті й думав, що треба буде вмерти по-людськи. Але в нього не було ніякої зброї, не багато залиши-

вслід за першими із-за рогу вискочили ще дві, щоправда, не такі великі, як перша, але такі ж жадібні до людської крові, надресировані дужі вівчарки. Офіцери загомоніли, їхня увага переключилася на собак, і видно було, що вони знали й любили цих тварюк. Таке жахливе відхилювання було в них на зразок тоталізатора і, мабуть, веселило тилове життя в цьому сумному, пониженному війною прифронтовому містечку.

Лейтенант зізнав, що чогось кращого, ніж тільки померти з найбільшою гідністю, вже не випаде в його короткому житті. Востаннє поглянув він на лагідне привіття вечірнього неба, на якому у недосяжній висоті, ніби срібне крило дивної птахи, тихо лежав косячок прозорих дрібних хмарин, вслушався в лагідний самітно-урочистий шепот листопаду і відступив ближче до стіни.

В передчутті швидкої насподії видовища німці підступили до бар'єра, оберштурмфюрер запалим животом навалився на край столу, тільки той молодий офіцер все ще стояв на тому самому місці і скам'янілим поглядом з-під широкого козирка кашкета вдивлявся в половинех.

І тоді кати спустили собаки.

Четверо нещасних щільної притислися до стіни і один до одного, і хоча вони вже не мали ніяких шансів у боротьбі, але все ж не хотіли здаватися відразу. Лейтенант пошире розставив босі ноги, приготував для захисту здорову руку і чекав. Натреновані собаки досвідчено обрали кожний собі жертву і, вдаравши об землю пружкими хвостами, всі разом ринули на людей.

Він страйнув, може, на якісь півсекунди раніше за інших, цей здоровенний чорнобурий Рекс. Лейтенант мигом встиг помітити його пожадливу ікласту пащеку і, більш інстинктивно, ніж по своїй волі, зі всієї сили швидко підняв ногу. Широкі собачі груди боляче вдарили в ступню, але не повалили людини, пріперті до стіни, і вовковад, люто завивши від нівдачі, відскочив назад. Інші хижаки, однак, вже вчепилися в свої жертви і дико їх терзали. Довкола здійнялися собачий висок, гавкіт, метушня лютої, незвичайної боротьби.

Вслід за першим насоком Рекс відразу ж страйнув знову, цілячи вище; людина не встигла замахнутися ногою, як собачі лапи вдарили її в бік, і зубата пащека вплилася в плече. Лейтенант рвонувся від болю і жахи, вхильючись від страшної кошлатої істоти — затріщала гімнастерка, і собака одрівся. Але тої ж міті він страйнув ще раз і вже опинився на карку.

Це було найстрашніше. В якусь мить, сходачи кров'ю, що липким гарячим струменем лилася з плеча, лейтенант відчув біля себе тільки одну опору — стіну, людів же не було побіч. Біля ніг ревли, завивали, повискували собаки, і за бар'єром, складеним з

парт, так само ревли, горлопанили, стукотіли німці.

З останньої сили він утримався біля стіни, не давши себе повалити і тем скінчити все. Затамувавши в душі пекельний біль, він знову рвонувся всім тілом і здоровово рукою ухопив вовковада за шию. Вигнуті кіла звіра вже вп'ялися в його карк: нестепний біль пронизував усе тіло, мозок, кожну частинку його істоти. Потемніло ввічу. Собачі пазурі задніх лап рвали його стегно, і він, як тільки міг, усією вагою ослабленої тіла брязнув собаку об сучуваті колоді стіни.

Вовковад коротко вискінув і хоч не відчепився, але розслабив щелепи, і той ж міті лейтенант, намацавши рукою ошийник, зі всієї сили вхопився за нього і крутнув. Це допомогло, натиск вовковада поменшав, звір обм'як, людина відірвала його від себе і кинула на землю.

Німці лютували — махали руками, кричали, лаялися і чогось вимагали. Собачий поводир, невідривно стежачи за бійкою, силкувався розтеснути кобуру, хтось захочував собаку. Але оберштурмфюрер, який один, здається, не хвилювався і ховав на губах задоволену посмішку, раптом вигростиався за столом і крикнув: «Фу!»

Тим часом лейтенант, прихилившись до стіни, стояв закривавлений, у пошматованій гімнастерці, а в його очах ряблі, стрібали, виливались криваво-чорвоні змії. Дуже хотілося йому власті, померти, щоб скінчити муки, але він все стояв, як кривавий символ страшного людського злочину. Припавши до землі і жадно настовбурчивши вуха, готовий кинутися знову, чекав нової команди Рекс. Скінчивши коротку сучітку, рвали на шмаття свої жертви решта троє собак.

І тоді серед загального замішання і розгарида в повітрі на стрімкому зльтоті, але широкі собачі груди глухо вдарилися об смоляні колоді стіни. Його жертва, на якусь мить випередивши цей стрібок, упала мертвата на витоптану, захривавлену землю.

Настала коротка пауза, під час якої ніхто не встиг помітити, як похмурий молодий німецький офіцер, що стояв за всіма, дістав тонкостворий парабелум, рішуче підніс його до світловолосої голови і вистрелив. Офіцери здригнулися, ухопилися за кобури, а він вже корчився на землі, і в зелену, притоптану чобітами траву швидко-швидко капали з підстрижененою скроні перші краплі арійської крові.

— Vas ist das? — вигукнув оберштурмфюрер.

Але було зовсім тихо, і ніхто не відповів йому, наче усі занімали, тільки за бар'єром задоволено вуркотали собаки, шматуючи тіла половинех.

1959 р.

Умовній колотнечі, яку зініціювала у Верховній Раді Партія регіонів, знову з небуття вигульнуло прізвище царського міністра внутрішніх справ Валуєва, автора таємного циркуляра 1863 року. Газети демократичного спрямування заряснили заголовками «Нова «валуєвщина», «Геть новітню «валуєвщину» в Україні!».

Для читачів «КС», а особливо молодих, деталі цього циркуляра маловідомі. А тому їм, напевне, буде важко уяснити, яким чином зміст цього горезвісного документа пов'язаний із законопроектом депутатів Колесніченка і Ківалова про засади державної мовної політики в Україні, прийнятим 5 червня у першому читанні Верховною Радою головною голосами депутатів від фракції Партії регіонів і компартії. Фактично вони сьогодні є продовжувачами «справи» Валуєва, хоч голосно про це заявили осерігаються.

Ось чому автор цієї публікації, звернувшись до архівів, підготував до друку текст антиукраїнського витвору царського міністра.

Валуєвський циркуляр настільки зрозумілій, що не потребує якихось коментарів.

Отже, читаємо текст, яко му наступного року виповниться 150 років (ювілей, одначе!).

ВАЛУЄВСЬКИЙ ЦИРКУЛЯР 1863 РОКУ

Дело Центрального управління по цензурному ведомству, 1863 г., № 188

По височайшему повеленню

Секретне отримання від Міністра внутрішніх дел к Міністру народн. просв. 8 липня № 394

Давно уже ідуть спори в нашій печаті о можливості сущестування самостійної малоросійської літератури. Поводом к этим спорам слу жили произведения некоторых писателей, отличавшихся более или менее замечательным талантом или своею оригинальностью. В последнее время вопрос о малороссийской литературе получил иной характер, вследствие обстоятельств чисто политических, не имеющих ника-

Киевский ценз. комитет. Сей последний в особенности затруднялся пропуском упомянутых изданий, имея в виду следующие обстоятельства: обучение во всех без изъятия училищах южнорусском языке и употребление в училищах южнорусского языка нигде не допущено: самый вопрос о пользе и возможности употребления в школах этого наречия не решен, но даже возбуждение этого вопроса принято

происхождением, судя по рукописям, поступившим в цензуру, и по тому, что большая часть малороссийских сочинений действительно поступает от Поляков. Наконец и Киевский генерал-губернатор находит опасным и вредным выпуск в свет рассмотриваемого ныне духовной цензурой перевода Нового Завета. Принимая во внимание, с одной стороны, настоящее тревожное положение общества, волнуемого политическими событиями, а с другой стороны, имея в виду, что вопрос об обучении грамотности на местных наречиях не получил еще окончательного разрешения в законодательном порядке,

Министр внутренних дел признал необходимым, впредь до соглашения с Министром народного просвещения, Обер-Прокурором Святейшего Синода и шефом жандармов относительно печатания книг на малороссийском языке, сделать по цензурному ведомству распоряжение, чтобы к печати доводились только такие произведения на этом языке, которые принадлежат к области изящной литературы; с пропуском же книг на малороссийском языке, как духовного содержания, так учебных и вообще назначаемых для первоначального чтения народа приостановиться.

О распоряжении этом было повергаемо на Высочайшее Государя Императора возвречение и его Величеству благоугодно было удостоить оное Монаршего благоволения.

Підготував

Павло МАЗУР

м. Маріуполь

НОВІТНЯ «ВАЛУЄВЩИНА» СТУКАЄ В НАШІ ДВЕРІ!

кого отношения к интересам собственно литературным. Прежние произведения на малороссийском языке имели в виду лишь образованные классы Южной России, ныне же приверженцы малороссийской народности обратили свои виды на массу непросвещенную, и те из них, которые стремятся к осуществлению своих политических замыслов, принялись под предлогом распространения грамотности и просвещения за издание книг для переводного чтения, букварей, грамматик, географий и т. д. В числе подобных деятелей находилось множество лиц, о преступных действиях которых производилось следственное дело в особой комиссии. В С.-Петербурге собираются похоронения для издания дешевых книг на южнорусском наречии. Многие из этих книг поступили уже на рассмотрение в С.-Петербургский ценз. комитет. Немалое число таких же книг представляется и в

было большинством Малороссов с негодованием, часто высказывающимся в печати. Они весьма основательно доказывают, что никакого малороссийского языка «не было, нет и быть не может и что наречие их, употребляемое простонародьем, есть тот же русский язык, только испорченный влиянием на него Польши; что обще-русский язык так же понятен для Малороссиян, как и для Великороссиян, и даже гораздо понятнее, чем теперь сочиняемый для них некоторыми Малороссиянами и в особенности Поляками так называемый украинский язык. Лиц того кружка, который усиливается доказать противное, большинство самих Малороссов упрекает в сепаратистских замыслах, враждебных к России и гибельных для Малороссии. Явление это тем более прискорбно и заслуживает внимания, что оно совпадает с политическими замыслами Поляков и едва ли не им обязано своим

наличием. Судя по рукописям, поступившим в цензуру, и по тому, что большая часть малороссийских сочинений действительно поступает от Поляков. Наконец и Киевский генерал-губернатор находит опасным и вредным выпуск в свет рассмотриваемого ныне духовной цензурой перевода Нового Завета. Принимая во внимание, с одной стороны, настоящее тревожное положение общества, волнуемого политическими событиями, а с другой стороны, имея в виду, что вопрос об обучении грамотности на местных наречиях не получил еще окончательного разрешения в законодательном порядке,

Министр внутренних дел признал необходимым, впредь до соглашения с Министром народного просвещения, Обер-Прокурором Святейшего Синода и шефом жандармов относительно печатания книг на малороссийском языке, сделать по цензурному ведомству распоряжение, чтобы к печати доводились только такие произведения на этом языке, которые принадлежат к области изящной литературы; с пропуском же книг на малороссийском языке, как духовного содержания, так учебных и вообще назначаемых для первоначального чтения народа приостановиться.

О распоряжении этом было повергаемо на Высочайшее Государя Императора возвречение и его Величеству благоугодно было удостоить оное Монаршего благоволения.

Підготував

Павло МАЗУР

м. Маріуполь

СКІЛЬКИ РОКІВ МОСКВІ?

імперію, а всіх жителів імперії, незалежно від національності, називає «рускими».

ХХ сторіччя. У 1917 році Володимир Ульянов надає Російській імперії комуністичною ідею і перетворює її в радянську імперію, або так званий Союз Радянських Соціалістичних Республік. Радянською володарює шостою частиною суспільності планети.

19 серпня 1991 року перший і останній президент СРСР Михайло Горбачов юридично перетворює радянсько-російську імперію в союз Радянських Соціалістичних Республік.

21 вересня 1993 року пер-

ший президент РФ Борис Єльцин фактично ліквідує Російську Федерацію. З того часу йде юридичний процес перетворення Російської імперії в державу Росія, тобто від де-факто до де-юре.

На історичному шляху по-

неволення народів Москви-Щина — Москвія — Росія чимало переіменувала міст, а ось літочислення їхнє веде, коли від часу заснування, а коли від переіменування — залежно від своїх ідеологічних, політичних, військових, економічних та інших цілей.

Так, наприклад, перейменувавши Херсонес на Севастополь, а Гаджібей на Одесу, вона почала вести їхнє літочислення з дня переіменування. Таким чином, літочислення Москви слід теж починати не з 1147, а з 1276 року, коли було створено однією заліднене намісництво.

Необхідно вправити також помилку на пам'ятнику «засновнику Москви» Юрію Долгорукому, що у Москві напроти міськради, а саме: зі слова Москва викреслили літеру «с», а також додали «князю Київському», оскільки росіяни, залежно від своїх ідеологічних потреб, називають його князем Москвським, то першим царем Москвським.

Мирослав МИСЯК
м. Ялта

ДЗВОНИ В МАДЖАРКАХ Б'ЮТЬ НА СПОЛОХ

Ми добре знаємо трагедію білоруської Хатині та останні «відкриття» професорів-українофобів про те, що нібито брали участь у цьому злочині українські націоналісти.

Але чому загадково мовчать наші чужинецькі професори про трагедії сіл наших українських, наче і не було їх. І точну кількість таких сіл не назве ніхто. Але люди пам'ятають.

У неділю 3 червня мешканці з Боратина Сокальського району Львівської області прийшли на поминання службу біля каплиці, що стоїть на місці спаленого села Маджарки. Боратинський священик Михайло Блістів, о. Михайло Нискогуз із храму св. Йосафата на місці, скрапленому сльозами і кров'ю наших співвітчизників, правили Службу Божу. Бо лише щира молитва може втішити душі невинно убитих селян. І подвійницька діяльність фермера Мирослава Шумила, що запалив своєю іскрою Батюка Михайла та інших односельців, дозволила увінчити пам'ять про трагедію села гарно облаштованою капличкою. І ця пам'ять не дозволить повторитися трагедії, що була роздмухана недругами на міжнаціональному ґрунті.

А село було чималеньке, мало 98 дворів, читальню «Просвіти», церкву.

Перший раз півселя спалили польські поліції, що були на службі у гітлерівців. Тільки в Грубешівському повіті у 1943 р. зусиллями Армії Крайової з лиця землі стерпі Молотів, Тугані, Стрільці, у 1944 р. — Сагринь (більше 400 дворів), Ласків (122 садиби), Сиховичі, М'яке, Теребінь, Пасіку, Маличі, Турковичі. Всього лише в одному повіті польська АК спалила більше 20 сіл, убито понад 1500 українців. Згадати варто і Завоне (лише зализнична станція Селець-Завоне нагадує про нього), яке спалили німці, дізнавшись про присутність червоних розвідників.

Коли прийшли «освободітелі», стан по-гіршився. Якщо німецькі окупанти поклали на село фіксовані контингенти, то міліція обивательська Народної Польщі просто грабувала стільки, скільки хотіла.

...Озброєні автоматами і карабінами польські штурмовики вдерлися до хат і там вчинили страшне побоїще. Коли постріли стихли, то карателі підпалили хату і стодолу, щоб вогонь поглинув сліди того страшного злочину. Романа, котру куля лише черкнула, отямилася і кинулась втікати, за нею побігла Галина. Зазаду чулися постріли... Нині пані Галині Потілуйко (Дацьків) 75 літ. І тепер гіркі сльози котяться з її очей, коли вона пригадує ту страшну трагедію... Добрі люди зібрали кісточки замордованих, спалених людей, дітей і ненародженого дитятка і поховали всіх на старому цвинтарі у Червонограді. Шкода, що якісь вандали пошкодили надгробний пам'ятник на могилі, — так описала Оксана Проць «подвиги» міліції обивательської (ОРМО — польський аналог радянських «стрибків») за підтримки жовнірів Війська Польського після «освобождення». Місцеві жителі були свідками, як десяткою людьми живими спалили поляків у власних оселлях. Про це писав Василь Филипчук у нарисі «Мое село у вирі історичних поїздій». Коли Закерзоння відійшло до Польщі, допомогу у боротьбі з сільськими «кушами» самооборони полякам надавали вже радянська «Червона мітла» та радянські прикордонники.

А під час операції «Вісла» у травні 1946 року людей взагалі вивозили на Тернопілля. Поляки безсовісно грабували беззбройних переселенців. А тих, хто не хотів залишати рідні домівки і втікав, — розстрілювали.

СЛУЖБА БОЖА БІЛЯ КАПЛИЦІ В МАДЖАРКАХ

Українці до початку війни (1939 р.) жили дружно з польським населенням, незважаючи на протистояння полонізації польської влади. А після початку війни запалали українські села і польський Острів у відплаті.

То кому служать в Україні ті, що борються з мовою українською? Навіщо міжнаціональні сутички провокувати, вирощувати молодих нацменів, що не володіють державною мовою на необхідному для складання випускного іспиту рівні і не можуть обійтися посади чи вчитися на території України? Ці юнаки і дівчата можуть бути потрібними лише в сусідній державі, де мова їхня — державна. Спецслужбам яких держав служать партії, що впроваджують такі закони і бризкають слизиною, бо поль-

Анатолій ТРОЦЮК
м. Червоноград

Поет, прозаїк, публіцист, есеїст Василь Піддубняк народився 1951 року на хуторі Красний Кут Теплицького району на Вінниччині в сім'ї робітника цукрозаводу і колгоспниці. Закінчив філологічний факультет Одеського університету ім. І. Мечникова (1974). Працював кореспондентом і редактором радіо, газети «Теплиця» (Вінниччина), Одеси, Кривого Рогу, директором видавництва «Степ» (Херсон), головним редактором альманаху «Степ», начальником редакційно-видавничого відділу видавництва «Наддніпрянська правда», власкором газет «День» і «Сільські вісти», «Голос України», Національного радіо України.

Першим із місцевих журналістів обнародував у пресі факти голодомору на Херсонщині («Живо Молоха»), газета «Ленінський прapor», 1989).

Член Національної спілки журналістів України (з 1979), Асоціації українських письменників (з 2001).

Публікувався в обласних і всеукраїнських виданнях, у перекладі – в США. окрім вийшли збірка поезій «Пізній листопад» (1997), «Словник журналиста і видавця» (2005), публіцистичний нарис «Живо Молоха» (2006).

ЮВІЛЕЙНЕ

І оплески, і поглески, і спічі.

А де ж герой? Чому ж його нема?

Віходить сонце, а натомість – свічі...

А де ж...?

– Нема, – відказує зима.

«Великий, незабутній, величавий...»

А де ж герой?

Розгублені стоять...

Як і зима, затрималася слава,

Укрилася снігами снігожаті.

І чайок тук над зламаним лиманом,

Над кручами, що нижчають як день.

А де ж герой?

Коли ж він сам постане?

Чому прийти збирався, а не йде?

Не дочекались... А навіщо ждати?

Суровий час зробив фатальний стріб...

...А він вгорі, на голубій загаті,

Стойти безмовний й споглядає вглиб.

З татарином чи скіфом на коні?

Так ніж – свої!

Але ж чому мов таті?

А де ж собори уразливих душ?..

Дід Світовид мовчить.

А в крайній хаті

Горить вікно, немов букетик руж.

* * *

Все більше палаців

На вбогих просторах,

Все більше фортець

На розруях природ...

I що не куток, то Содом і Гоморра,

I що не район – оставпіль народ.

Ще глупа ніч,
Та схід вже рожеві...

Надія-Діва по Вкраїні йде.

– Куди ідеш?

– Не знаю, – каже Діва.

ЧУЖІ СОЛДАТИ

На березі маленької ріки,

Що срібляно туркоче під горою.

Вже півстоліття сплять чоловіки...

В Німеччині своїй вони – герої!

А тут вони у полинах лежать:

Невільні, худощі, безборонні...

Із берега в ріку тече іржа,

Мов кров із горла мертві Горгони.

Можливо, їх останки заберуть

(Якщо узнають місце поховання...),

Ім все одно, бо в друге не помруть,

Їх вдруге не зустрінє

Дім в тумані.

Ледь фосфоряться

Виміті кістки,

Заплутані в полиновім корінні.

А час як час: гортає сторінки,

А тлін як тлін: гортає мертві тіні.

А десь в Берліні, Нюрнберзі чи де

Надіються на марення повернене:

**Василь
ПІДДУБНЯК**

Бо таке повітря,
Як у Красному Куті,
Людство ось-ось заноситиме
У Червону книгу.
А де ж це суша?
«Станеться!» – чую згори.

3

Стаю на коліна перед Богом

I образом

Суходолу.

Відтукуються предковічні горби,

З-під яких спрадавна

Добувають білу глину...

Аби не ця глина,

То чим біліли стіни хат

Наші незабутні матері?

Хати наші – бригантини епохи.

«ХІБА Ж УКРАЇНА ВЖЕ БІЛЬШЕ НЕ ХРАМ?..»

Та що ж воно чиниться
в храмі вітчизни?
Хіба ж Україна –
вже більше не храм?..

Усі новосілля подібні на тризну
В облозі майбутніх рүй-панорам.
Гадалось – до щастя,
Ввижалося – вгору,
Не нині, так завтра збудуємо рай.
А що воно вийшло?

Содом і Гоморра, –
Від річки Лугані по сивий Дунай.
Та вітер круги свої не забуває,
Повернеться вітер на світлі круги!
Содом упаде і Гоморра сконе,
Над водами, що майже безімненні.
...Гортса час посмертні сторінки,
Діставши їх з нагрудної кишені.

«Писав, що місяць-другий
i – прийде...»

Вже вік новий.
А де ж твій любий Вернер?
Він, може, тут, на березі ріки,
Над водами, що майже безімненні.
...Гортса час посмертні сторінки,
Діставши їх з нагрудної кишені.

ТИЖДЕНЬ УДОМА

Маленька поема

1

...Навколо – поволока, мжичка,
померки.
Колеса вибивають музичні варіації
На теми неозорості України.
Усіх зморив Морфей.
Ta не спиться мені, бо потяг швидкий
В'їжджає не просто у морок –
У морок моєї отгини!
«Хай станеться Світло!» – каже Він.
I світло стається!
I шлях мені каже додому
Єдиний пожовклив листок
На древі Вічності.

2

Після в'їзу у Світло
Ще довго не покидає почуття
невагомості.
Розгублений,
Нарешті помічаю головне:
Хмари над Красним Кутом,
Хутром,
Якого більшовики нарекли по-своєму –
Червоним.
A під горою безімнена річка-лугівка
Відразу зближує.
A за лугівкою зблискують ставки,
За ставками – калюжі...
За водою з'являється Повітря.
Пишу із великої літери,

Як тільки з'явлюється море трав і квітів,
Попливли білі вітрильники
У білій світ.

I досі біліють,

Вказуючи найкоротші шляхи додому.

4

Спасибі Творцеві!

Bo ж якби не Він,
To хіба ж би я мав щастя
Спостерігати за Сонцем?
Сонце своїми золотими ключами
Дікриває браму ранку
I закриває браму вечора.
Прості речі,
Aле (чесно!) загад про них
Лиш у малій вітчизні,
Яку чомусь завжди застує
Збірний образ великої.
I четвертий день відходить у вічність...
Po Чумацькому шляху
Їдуть мої дорогі пілігрими.
Mісяць – корона Царіці Небесної –
Золотить бані храму,
Сяє над золотими лугами безсмертя.
Повертає відчуття простору.

5

Плескіт риби у березі
Спростовує думку про те,
Що вода у ставках геть змертвіла.
Летить над соннім плесом чибіс,
A при бійті дорозі
Чаечка росу п'є...
Знак Риби –
Перша монограма Христа.
Цей благословений плескіт у водах,
Рожева паходль над затуманеним
плесом –
Що може бути ріднішим
У напівзабутому краю?
Пернате царство заявляє про себе
Співом ангельським,

НОВЕЛА

Підступило. I не відпускало Величая ні вдень, ні вночі. Він прокидається в темряві, тягнеться під подушку до паперу й ручки, завбачливо покладених туди перед сном, і записує, виставляючи аркуш на смугу електро-світла, що ломлюється в шибки від потужних ліхтарів за вікном. Зранку гнали на повірку, потім на сніданок. Після сніданку зразу ж у промзону на роботу. A йому ж хотілося писати, аж пахло. I він, поставивши деталь на чорнову обробку, вмікає встать і тут же, примостившись на металевому столику між гори деталей, дрібно записує на аркуші паперу текст чергового оповідання, одного з тих, що вирнали з неубуття в його задумах.

Це вже тривало з місяць, і Величай кувався, відкинувшись читання, прогулянки після роботи, бо зізнав, що вони могуть будь-коли урватися надовго, на півроку, а то й на цілі рік. A поки що якісь теплій, добрий голос щедро йому нашпітував слово за словом, речення за реченням... Ось головний герой має зустрітися з коханою в молодості жінкою через вісімнадцять років. Величай записував: «На вулиці загуручала машина, чути було, як вона зупинилася проти будинку. Любая вийшла на балкон і сказала:

— Ось вона й прийшла.

Анатолій Петрович скопився зі стільця й теж вийшов на балкон. Унизу вже розвертається блакитне таксі, і від нього йшла струнка

йому світилась, червоніла її постать...» I тут хтось вихопив списаний з одного боку аркуш. Величай вже під грудми похолонуло. Він простяг руки за аркушем, звів голову й побачив над собою усміхнене білобрюве обличчя прaporщика Бормотова.

— Віддай, начальник! – крикнув Величай. Бормотов спокійно сховав аркуш до кишені й рушив із цеху. Ще не вірчав в ті, що сталося. Величай попросив:

— Слухай, начальник, там нічого крамольного нема... Віддай...

Бормотов і вхом не повів. Недаремно його охрестили в зоні Джеком Потрошителем. Він просто ловив кайф на всіляких шмонах. Завжди додри дном перекидав усі в тумбочках і на постелях, аж пір'я летіло від нехитого заснування.

— A-a, пр-ропади ти пр-ропадом! — гукнув

Величай прaporщиків в спину, перекриуючи гомін верстатів у цеху.

Якусь мить він стояв над верстатах обікраддений і роздратований, як джміль. На самому ж найголовнішому, найцікавішому обірвали його. A постать стрункої, колись коханої

«МЕНІ ТРИНАДЦЯТИЙ МИНАЛО...»

До 13-річчя кримської дитячої газети «Джерельце» під Шевченковим гаслом «Мені тринадцятий минало...» оголошується **творчий конкурс серед юних читачів** — школярів Криму і всієї України. Надсилайте на адресу редакції (звичайно або електронною поштою) ваші **літературні, поетичні, публіцистичні твори** — на будь-які теми, які могли бути надрукованими в дитячій газеті. Компетентне журі, яке очолює незмінний шеф-редактор «Джерельца» Данило Андрійович Кононенко, оцінить і відбере кращі творчі доробки, автори яких отримають шанс вибороти суперприз (**розкладний велосипед!**) та інші нагороди.

Крім творчих завдань, будуть й цілком конкретні, за які нараховуватимуться додаткові бали. Ось два з них:

— КОЛИ ВИЙШОВ ПЕРШИЙ НОМЕР «ДЖЕРЕЛЬЦЯ»?

— ХТО, НА ВАШУ ДУМКУ, НАДАВ ДЛЯ ПЕРЕМОЖЦЯ КОНКУРСУ У «ДЖЕРЕЛЬЦІ» ГОЛОВНИЙ ПРИЗ — ВЕЛОСИПЕД?

Чекаємо на ваші відповіді, вірші, оповідання, репортажі, новели, статті. Творіть! Дерзайте! Перемагайте!

У Міжнародному дитячому центрі «Артек» пройшла акція «Я можу врятувати життя», повідомляє прес-служба дитячого табору. Протягом тижня понад 600 дітей навчили робити штучне дихання, непрямий масаж серця, допомагати при кровоточах та ін. Завершилося навчання змаганнями п'яти команд, у яких перемогу здобули діти з табору «Озерний». У цьому заході взяли участь депутат Верховної Ради України Тетяна Бахтеева, міністр охорони здоров'я АРК Олександр Каневський, голова Всеукраїнської ради реанімації Віталій Крилік, а очолив суддівську команду знаменитий спортсмен-важковаговик Василь Вірастюк.

Організатори заходу висловилися за введення практичного навчання першої допомози у школах і пообіцяли проводити акцію «Я можу врятувати життя» в «Артеку» щороку.

ШКІЛЬНИЙ ТАБІР — МІСТОЧОК ЧЕРЕЗ ЛІТО

Літо — це місточок між навчальним роком, що завершився, і наступним. Шкільний табір для дитини є тим світом, що розширяє соціальний досвід, надає дитині максимальні умови для розвитку творчих здібностей, задоволяє їхні інтереси й потреби.

Облаштування дитячого табору «Райдуга», який знаходиться на території НВК «Школа-гімназія» № 25 у Сімферополі, — одна із важливих форм роботи зі школами в літній період.

Цей табір виконує дуже важливу функцію — діти і відпочивають, і їх тут виховують. Усі батьки хочуть, щоб їхні діти влітку відпочили, загартувалися, засмагли, а ще — щоб літній відпочинок залишив багато хороших вражень.

Нам дуже приємно, що діти діляться своїми враженнями з батьками про проведені дні, про небайдужих педагогів, вожатих.

Організатори літнього відпочинку у шкільному таборі «Райдуга» підготували і показали багато цікавого своїм вихованцям. Велика вам за це подяка!

Ніна Ікрянникова,
Олена Гуменюк

м. Сімферополь

ПІД ПЛЕСКІТ ХВИЛЬ, ПТАШИНІЙ СПІВ...

Саме під такий природний супровід проходять уроки у цій середній школі, що на самому березі Каламітської затоки, в оточенні чудового парку з реліктовими рослинами, оранжереєю і живим кутюком. І навіть замість звичних монотонних дзвінків на перерву у коридорах щораз лунає одна із восьми приемних музичних мелодій. Усе це заради самих школярів, які є водночас і пацієнтами Євпаторійського центрального дитячого клінічного санаторію Міністерства оборони України.

Останній перед цьогорічними літніми канікулами заїзд — 207 дітей, з яких 87 — із родин українських військовослужбовців. Залежно від віку їх відразу розподілили по класах. У підсумку найчисленнішим виявився 7-й клас (17 осіб), тоді як першокласників усього двоє. Хай там як, але «за бортом» повноцінної шкільної науки, зазвичай, упродовж місяця не залишається ніхто. До обіду школярі проходять рекомендовані лікувальні процедури, а з 15-ї години розпочинаються уроки — щодня чотири-п'ять — за всіма загальноосвітніми предметами. Іх читають 15 кваліфікованих вчителів, а ще 20 вихователів опікуються дітьми вже на місці, тобто у медичних відділеннях, на дозвілі.

У нашій школі, — розповіла її директор (помічник начальника санаторію з виховної роботи), випускниця Тернопільського педінституту Марія Турчинська, — лікувально-оздоровча робота тісно поєднана з навчально-корекційною. Із цією метою давно застосовуються елементи інклузивного навчання, тобто хворі на ДЦП (дитячий церебральний параліч) в одному класі з іншими дітьми, у яких, скажімо, недуги органів дихання й алергози. Специфіка навчання та виховання дітей з діагнозом ДЦП полягає в тому, що порушення опорно-рухового апарату у них нерідко ускладнені дефектами мовлення, розумового і психічного розвитку. І тим не менше, від щоденного спілкування з такими дітьми та їхніми батьками наші педагоги мимоволі самі проймаються мілосердям і добротою.

За словами Марії Іванівни, педагога маїже з 35-річним стажем, гордість школи — вчителі Олена Лафазан (математика), Лариса Константинова (англійська мова), В'ячеслав Гладчук (історія), Галина Іванько (російська мова і література).

Унікальна і єдина середня школа в системі санаторно-курортних закладів вітчизняного оборонного відомства (створена в 1934 році) розташована у самому історичному центрі древньої Євпаторії. До цієї

історії діти можуть у пряму сенсі дістати рукою. Адже фрагмент археологічних розкопок античного городища «Керкінітида», якому, власне кажучи, завдячує своїм народженням сучасне місто-курорт, прямо у парковій зоні санаторію, поруч зі школою. Сам інтер'єр, наочне оформлення приміщенъ школи несуть неабияке пізнавально-виховне навантаження. У цьому легко переконатись, оглянувши експозиції «Дари моря», «Метелики Криму», нумізматичну колекцію, картини-натюрморти (їх подарувала школі родичка попереднього начальника санаторію Людмила Башкова). Є у триповерховій школі, розрахованій, до речі, на 350 школярів, просторий спортзал, декілька відкритих спортивних майданчиків, два невеличкі музей, бібліотека на 30 тисяч книг.

— Чимало наших дітей — «надомники», — пояснює ще одну специфіку тутешньої педагогічної практики завуч школи Маргарита Чуркіна, — тобто через недуги, здебільшого ДЦП, на батьківщині з ними вчителі займаються у домашніх умовах раз на тиждень, а то й на декілька місяців. А тут їм приділяють увагу щодня. І діти безмежно раді спілкуванню з нами, своїми однолітками — ми це бачимо і відчуваємо. Тому вони йдуть на уроки зачіпки. Треба бачити їхні очі, ос особливо на музичних заняттях, чи коли їм вдалось вперше власноруч зімалювати, зліпити чи напівітально-корекційно написати ручкою.

А що думають про санаторну школу самі діти, адже їхніми виставами, як відомо, мовить істина?

— Тут учителі добриші й уроки трохи коротші (аж на 5 хвилин!), — зісідається мені 13-річний Артем Шамов, син військовослужбовця із Дніпропетровщини.

Картину доповнюють батьки ма-

лецьких пацієнтів. «Діти, — написала у книзі відгуків педагог за освітою Наталя Яковенко із Черкаської області, — із задоволенням поспішають до цієї школи, де на них чекають справжні вчителі — педагоги від Бога, з золотими серцями, добрими душами, величезною любов'ю до дітей».

Після 25 травня школа, як і скрізь, взяла перерву до 1 вересня. Натомість дитяча активність перемістилася на ігрові майданчики, клуб, на пляж. І знову без педагогів там теж аж ніяк.

Варто також додати, що нині навчально-виховним процесом у Євпаторійському центральному дитячому санаторії МО України, який очолює полковник медичної служби Юрій Пономаренко, охоплені також 127 дітей українських військовослужбовців дошкільного віку. У спеціальних ігрових кімнатах при кожному медичному відділенні з ними займаються за так званими програмами розвитку.

Василь САДОВСЬКИЙ

На знімках: під час уроку; директор санаторної школи Марія Турчинська

Фото автора

ДЕНЬ БІБЛІОТЕКИ — У ПАРКУ

У ці літні дні кожна школа прағне організовувати дитячий оздоровчий майданчик таким чином, щоб діти могли поєднати здоровий відпочинок та корисне дозвілля. Сімферопольська міська бібліотека-філія № 4 ім. М. Коцюбинського підготувала для школярів День бібліотеки, який пройшов у парку ім. Т. Шевченка. На території парку був прокладений маршрут літературно-краєзнавчого квесту «Казки навколо нас».

Учасниками квесту стали учні гімназії № 9 (керівниця Валентина Кошелєва) та ЗОШ № 2 (керівниця Галина Лелеко). Однією з умов конкурсу було проходження маршруту по парку. Відповідь на кожне завдання — відповісти уривок з відомої казки — була наступним завданням. У кожної команди був власний маршрут, який діти пройшли, показавши гарне знання фольклору. Фінішне слово, яке повинні були скласти учасники, — «бібліотека».

Продовженням Дня стала зустріч дітей з кримською поетесою, лауреатом багатьох міжнародних конкурсів Раїсою Царьовою-Форост, яка підготувала для юних читачів віршовану фізкультурницинку, а потім організувала лільковий спектакль, учасниками якого були самі діти.

Ірина РЕЙДЕР, завідувач бібліотеки-філії № 4 ім. М. Коцюбинського м. Сімферополь, вул. Поповкіна, 16; телефон: 44-59-80; e-mail: fil4@cbs.crimea.ua; <http://kocjubinski-lib-sim.narod.ru/>

ТАМ, ДЕ ГОРИ Й ПОЛОНИНИ...

Нешодавно в селі Верхній Ясенів (урочище Запідок) Верховинського району на Івано-Франківщині відбувся фестиваль проводів вівчарів на високогірні пасовища «Полонинське літо — 2012», який традиційно проводиться з метою вшанування людей нелегкої професії — «полонинників» та відродження вівчарського господарства.

«Полонинське літо» — фестиваль, який вже давно відомий не тільки в Україні, але і за її межами. Свято вкотре відбулося на полонині — місці урочистих зібрань гуцулів, яке, за повір'ям, має неабияку духовну силу: над нею на висоті 1221 метрів знаходиться унікальний витвір природи — Писаний Камінь.

Легенда стверджує, що цей камінь — не що інше, як священна могила короля титанів з племені карпів, від яких і пішла назва «Карпати». Ці люди-гіганти, яноволосі і синьоокі, з'явилися в цьому краї, коли зійшли первозданні води, а Карпати тільки почали рости. Титани були наділені надприродною силою. Поховані свого короля під гіантським каменем, вони вирубали сокирами обереги. І сьогодні на камені можна побачити древні знаки та символи, які використовуються у гуцульських орнаментах. За легендою, стражниками біля гіантської кам'яної могили титани поставили тутешніх старців. З того часу гуцули шанують Писаний Камінь як місце, де живуть могутні духи їхніх предків.

За іншим повіром життя місцина з Писаним Каменем є стародавнім язичницьким святилищем, де в сиву давнину палав священний вогонь.

Подейкують, що на цьому місці проходять сильні енергетичні потоки...

На шляху до полонини тисячі туристів, гостей свята могли придбати національні вироби з дерева, глини, посуд, вишиваний одяг, скусувати гуцульські сирні конини, бринзу, вурду, будз.

Кожна сільська рада представляла сільськогосподарські досягнення

своїх жителів та колоритні вироби декоративно-прикладного мистецтва. Пригощали національними стравами, вітали і приділяли увагу кожному гостю: голови сільських рад. У карпатських селах — це люди, які добре знають про нелегку вівчарську справу, бо самі тримають господарство з добрим десятком корів і сотнею овець.

У символізованих хатинках, які

облаштували для фестивалю газди із карпатських сіл Криворівні, Верховини, Краснопілля, Гріняві, Яблуніці, Буковця, Верхнього Ясенева та інших, можна було скусувати гуцульські страви — мамалигу, близько десяти страв із грибів, традиційний пастушачий баць, що готується з кукурудзяної крупи крупного помолу, подається з бринзою, гулянкою (спеціально приготовлене квасне молоко) або білими грибами в сметані.

На сцені серед полонини виступали аматорські гуцульські хори та оркестири народних інструментів, танцювальні, вокальні колективи і солісти. А завершила фестиваль полонинська ватра і запальні танці й пісні навколо неї. Молодь, якій багато було на святі, дає надію на те, що «Полонинське літо» і неповторні гуцульські традиції будуть вічними, як дерев'яний Писаний Камінь — непохитний їхній оберег.

Юлія КАЧУЛА

Писаний Камінь
і його древні
символи-обереги

У ГУЦУЛІВ І ІНДІАНЦІВ БАГАТО СПІЛЬНОГО?

Українсько-російська експедиція вирушає до Івано-Франківської області для порівняння життя гуцулів та індіанців. Про це власному кореспондентові УНІАН в РФ повідомив один з учасників експедиції Юрій Белойван.

«Суть проекту «Етно-манія» полягає в тому, щоб висвітлити життя двох народних етносів — індіанців і гуцулів. Показати, що між ними є спільного, і водночас — наскільки це різні світи», — сказав Ю. Белойван. За його словами, в Карпатах пройде фотосесія з гуцулами, оскільки це практично єдиний етнос в Україні, який зберіг свою ідентичність.

«Ідея об'єднати в одному проекті гуцулів та індіанців Америки виникла у мене давно. Адже між ними є багато спільного: і ті, і інші палять люльки, носять топірці (томагавки у індіанців і бартки у гуцулів), мають схожі музичні інструменти, одяг і вірування (у індіанців посередниками між Богом і людьми вважаються шамани, а у гуцулів — мольфари). Звісно індіанці трохи інші, але все ж етнос не менш колоритний, ніж гуцули», — вважає Ю. Белойван.

З української сторони участь у проекті беруть Степан Грицюк і Юрій Гелітович зі Львова. За результатами експедиції буде видано фотоальбом.

Рік тому, 20 червня у Сімферополі виступало тріо із Сан-Паулу «Бразил» на чолі з одним із кращих виконавців музичних творів на португальській гітарі професором Рікарду Араужу.

На традиційну гітару португальська не схожа абсолютно. І струн у неї не 6 і не 7, а більше, і з формує швидше нагадує бандуру, ніж гітару, та і звучання багатше, тоніше, вона значно співучіше від гітар, до яких ми звикли.

Та найцікавіше з'ясувалося під час більшого контакту з музикантами. У професора Рікарду Араужо, зокрема, були на руках нігті, як у бандуристів, — вони слугували йому замість медіатора.

Спробујмо дослідити і пояснити, чому гітара саме там зазнала такої трансформації і чому португальська гітара є популярною в Бразилії. В цій когнітивній португальській колонії спілкуються і співають португальською. Дуже схожо мовою розмовляють і в іспанській провінції — Галиції. Тільки що мову називають діалектом іспанської: іспанці — гальської, а португальці самі носії діалекту — галегу. Це тільки в Україні можуть називати мову значною частиною населення російською, а не діалектом українською. В Іспанії ж іноземних мов не існує, є лише діалекти іспанської мови. В Галиції — гальський, у

Кatalonії, Валенсії і Балеарес — каталонський, там загальнороманські корені набувають швидше французьких, а деінде італійських характеристик при звучанні, більшому до французької.

А тепер до справи. Португаломовна іспанська Галиція є фактично продовженням

ГІПОТЕЗА

УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС ПОРТУГАЛЬСЬКОЇ ГІТАРИ

Португалії, розташованої на Атлантичному узбережжі Піренейського півострова. Вона, за деякими географічними показниками, належить іншій країні, північна частина якої називається Галицією. Йдеться про Україну.

Втім, є в Україні й інший образ. Це — Палестина, північна частина якої у давні часи називалася Галілеєю. І якщо самаряни, котрі жили південніше, не вважалися єреями, то що вже говорити про галілеян? Галілеянином був і Ісус Христос. Й цього ніхто не заперечує. Ігор Каганець, зокрема, в своєму «Арійському стандарті» доводить, що галілеянин Ісус Христос розмовляв мовою карпатських лемків. Остання вимовлена ним

на хресті фраза насправді звучить не зовсім так, як це подається в інтерпретації авторів, що розмовляли стародавньоєврейською мовою. Вона звучить: «О, лельо, о, лельо, лем в мя ся остані». І означає це «О, тату, о, тату, лише (ти) в мені зостався». Зовсім не те, що здалося єреям, які вирішили, нібито Ісус Христос кліче пророка Іллю. А саме: «Боже мій, Боже мій, чому ти мене покинув?» Але це суперечить самому смислу життя, вірі та діянням Божого Сина.

Напрошується думка, чи не з української Галиції двадцять чотири століття тому галілеяни переселилися в Палестину? Не виключено, що саме з української Галиції перебралися колись вони і в Галицію, що сьогодні входить до складу Іспанії. Ось чому під час гри на португальській гітарі, яка значно більше нагадує українську бандуру, використовуються прийоми українських бандуристів.

А те, що бразильці, які вважають себе португалцями, називають не лише жителів іспанської Галиції, але й Португалії галегу, може свідчити про українське (галицьке) коріння цих народів. Та і сама назва Португалія досить красномовна.

Михайло МАСАЄВ,
кандидат історичних наук
м. Сімферополь

Бібліотеку «Кримської світлиці» поповнила подарована письменником із Закарпаття Мирославом Дочинцем книга «Многій літа, благій літа», яка за рейтингом «Книжка року-2010» увійшла до списку найпопулярніших видань України. Пропонуємо увазі читачів уривок з цієї книги і запрошуємо до нашої «Світличної» бібліотеки!

(Продовження. Поч. у № 14-24)

Не треба нікого скидати з гори. Сам піднімайся в гору, якщо хочеш там бути. А скидати інших не треба. Ті, що на гору раз зійшли, нехай там залишаються, якщо можуть і хочути. Високі місця ще більше вивищать достойного і покажуть нікчемність нікчемного.

Ким ти є зараз і що ти робиш зараз — лише це має сенс. А не те, ким ти був і що ти робив колись.

Якщо не можеш сотворити благо, то хоча б відійти від зла. Це перший крок до блага.

Не варто говорити про щось серйозне більше півгодини. Бо тебе не слухатимуть. Багато говорячи, скажеш багато дурниць.

Уникай брехні, але й правду не всю кажи — щоб не поранити, не образити когось.

Коли мене довго немає вдома і я вертаюся, то бачу, як мої кущі радо тримтять листям. Бо я з ними розмовляю.

Ми нічого не даемо цьому світові. І нічого не забираємо в нього. Це світ усе нам дає і все забирає. Ми — як піщанки ріки часу. Золоті піщанки.

СОХТАШ ТРИМАЄШ — ПОМІЧ МАЄШ

(Сохташ — це повір'я, звичай, але не забабон)

Двічі не здороватися — бо посуд буде битися.

Напивши води, решту з горнятка не виливай у відро — бо криниця не буде прибувати.

Сміття з підметеного двору бодай жменьку на вулицю шупнути — щоб усе недобре з чужими ногами пішло.

Насіння нікому не значить, доки сам не посієш.

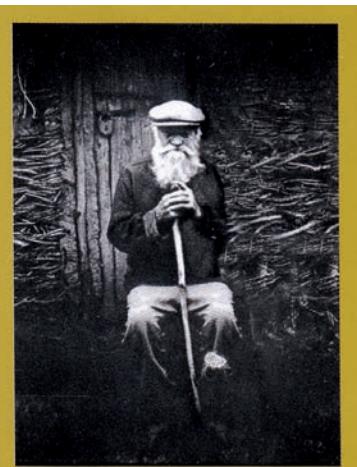
Пораючись на дворі чи на городі — двері притерти вінком. Недобрий гість не впадиться.

Якщо в хаті щось не можеш знайти — перв'яжи ниткою ніжки столу. І уважно ще раз оглянься.

Якщо годинник перестав ходити — дай йому відпочити. А потім знову заведи.

Хворий чорний одяг нехай не одягає.

Болить голова — на старий хрест пов'яжь хустку, нехай там повисить. Хворіє дитина — покладіть під хрест іграшку.

МНОГІЙ ЛІТА. БЛАГІЙ ЛІТА

**Заповіти 104-річного
карпатського
мудреця —
як жити довго
в здоровії,
щасті і радості**

Якщо корова втратила молоко, треба вранці взяти її на мотузок і спокійно провести її по біжкім хутрам довкола села — так, щоб замкнути цим колом хліб.

Корову не пускати на відкриту пашу в русальну п'ятницю, Великодню п'ятницю, Дев'ятирік четвер і Вознесіння.

Не втонаш, якщо вирівняєшся на воді хрестом, очима до неба. І намагайся спокійно й глибоко дихати.

Перед далекою дорогою чи важливою справою — позичте окраєць хліба в ковалі чи іншого майстра, який у поті чола заробляє свій хліб. І візьміть із собою.

Мої родичі дуже раділи, коли знаходили на дорозі загублену конем підкову. Особливо, якщо це була підкова із задньою ноги. Вважалося, що вона «закалилася» на дорогах, вибиваючи іскри з каміння, набраясь земної сили. Її прибивали над дверима, щоб до неї ніхто не торкається. Це важливо. Підкова з ріжками донизу захищала будинок від зла. А ріжками догори — привертала гаради. Якщо в хаті недобрий дух, чвари, — підкову прибивали з внутрішнього боку дверей. Дехто клав її під ліжко — для гарного сну. Баба закопувала стару підкову в грядку і завжди мала буйну городину.

РЕЦЕПТИ ПОЖИВНИХ, СМАЧНИХ І ДЕШЕВИХ СТРАВ ВІД АНДРІЯ ВОРОНА

КАПУСТА, НАЧИНENA ЗЕЛЕНИНОЮ

Головку капусти розібрать на листки, занурити в окріп на декілька хвилин. Дати воді стекти. Натерти крупно моркву, змішати з посіченою зеленою (будь-якою) і часником. Загорнути начинку в капустяні листки, покласти в посудину і залити киплячим розсолом — 1 столову ложку солі на літр води. Через два дні страва готова.

БУРЯКОВА КАША

На 2 частини тертого буряка — по 1 частині тертої моркви, помідорів, цибулі. Все це окремо присмажити на олії, перемішати в горщику, потушкувати півгодини, посолити. Перед їдою додаю чаєнок і перець. Можна закручувати і в банки на зиму.

КАПУСТА ГОСТРЕНЬКА

Капусту нашинкувати, пересипати сіллю, дати кілька годин постіяти. У порізані цибулю і часник всипати меленою червоного перцю, змішати з капустою в глиняно-му посуду. Тримати під гнітом 3 дні. На стіл подавати із зеленою.

КАРТОПЛЯ З ОГІРКАМИ

Нарізати 4 гарячі картоплини і 2 квашені огірки кубиками, накришити зеленою цибулі, трішки посолити, скропити олією і перемішати.

ХОЛОСТЯЦЬКА ВЕЧЕРЯ

Зварити 100 г рису. Нашикувати в іззину 1 солодкий перець, 1 помідор, 1 квашений огірок, 1 морквину, 1 цибулину. На смак додати сіль, оцет, цукор, перець.

КАРТОПЛЯ З ОСЕЛЕДЦЕМ

Картоплю зварити в лушпинні, порізати кружальцями. Так само цибулю. Оселець нарізати скибочками. Скласти все гіркою, заправити олією, отомт і грищею.

ГОРОХ З ОГІРКОМИ

Попередньо замочити горох, зварити. Нашикувати в іззину квашені огірки, цибулю. Заправити олією, зелениною, прянощами, викинути дрібну солі.

ГРИБНИ КОТЛЕТИ

Зварити гриби, краще білі. Дрібно посікти і змішати з рисом, який варимо на солі й петрушці. Зліпити котлети, обсипати їх мукою або обвалити в яйці. Підсмажити.

БУРЯК З ЧАСНИКОМ І СЛИВАМИ

Зварити буряк, натерти, додати посічений часник, запарений і по-різаний чорнослив, потовчені горіхи. Покропити олією і присмачити зеленою петрушкою.

СУП ГРЕЧАНІЙ

В окріп (менше літра) опустити 4 картоплини, через 10 хвилин додати 1 склянку гречаної крупи, натер-

ту моркву, цибулю, багато зеленини з коренями, сіль. Варити ще 20 хвилин.

СУП ГОРОХОВИЙ

Замочити в 2 літрах води 1 склянку гороху. Через 3 години довести до кипіння. Вкинути 4 картоплини, порізані на кубики, натерту моркву, зеленину, присмажи, часник, лавровий лист, сіль.

БОРЩ КВАСОЛЕВИЙ

Горя квасолі замочити на ніч в 2 літрах води. Коли квасоля звариться, злити відвар і додати в нього насіння кропу, нацинковані буряки, моркву, цибулю, коріння. Трохи поварити. Додати нарізану капусту і, коли борщ закипить, влити цибулю, заправлену на олії з помідорами. За 3 хвилини до завершення варіння додати товчені часник, зелень кропу і петрушки, присмажи.

БОРЩ КВАСОЛЕВИЙ

Горя квасолі замочити на ніч в 2 літрах води. Коли квасоля звариться, злити відвар і додати в нього насіння кропу, нацинковані буряки, моркву, цибулю, коріння. Трохи поварити. Додати нарізану капусту і, коли борщ закипить, влити цибулю, заправлену на олії з помідорами. За 3 хвилини до завершення варіння додати товчені часник, зелень кропу і петрушки, присмажи.

КАРТОПЛЯНИЙ СУП З ПОМІДОРАМИ

8 картоплин нарізати дольками, варити 20 хвилин. Моркву, петрушку, цибулю, помідорів нарізати і підсмажити на маргарині. Все це додати до картоплі і варити до готовності. Під кінець додати спеї.

СЕЛЯНСЬКИЙ СУП

Нарізати морку, ріпку, цибулю, селери. Легенько підсмажити на олії, потім залити гарячим грибним або овочевим бульйоном і варити 15 хвилин. Потім додати нарізану картоплю і варити до готовності. За 6 хвилин до завершення покласти кружечки помідорів, листки щавлю, шпинату або салату.

СУП ОГІРКОВИЙ

Почистити 4 квашені огірки. Шкірку кип'ятити 15 хвилин у склянці води, відкинути. А в розіл опустити дрібно нарізані огірки, проварити 10 хвилин. У 1,5 л окропу зварити 1 картоплину, 1 морквину, 1 ріпку, 1 петрушку, 2 цибулі, коріння селери, 3 ст. ложки гречки або рису, лавровий лист, перець, кріп, прянощі.

СУП ОВОЧЕВО-ГРИБНИЙ

Морку, коріння селери, цибулю нарізати соломкою і обсмажити з мукою. Відварені порізані гриби тушкувати з овочами 7 хвилин. Картоплю, нарізану соломкою, варити з овочами і грибами до повної готовності. Додати товчені з сіллю часник і зелену петрушку.

КАПУСТЬЯНИК ГРИБОВИЙ

У бульйон (1 літр) зі звареними грибами покласти відварену перлову крупу, картоплю, нарізану соломкою, варити з овочами і грибами до повної готовності. Додати товчені з сіллю часник і зелену петрушку.

(Продовження
в наступному номері)

ПОЧАЇВСЬКУ ЛАВРУ — ДО СПИСКУ ЮНЕСКО

ЮНЕСКО готова почати процедуру включення Почаївської лаври у список світової спадщини в разі офіційного звернення з боку української влади. Про це йдеється у відповіді цієї міжнародної організації на звернення колишнього голови політракти «Нашої України» Валентина Наливайченка щодо необхідності захисту Почаївської лаври.

Зокрема, як повідомили УНІАН у прес-службі партії, Центр всесвітньої спадщини ЮНЕСКО заявив про готовність провести процес надання номінації Почаївської лаври у список світової спадщини.

В. Наливайченко переконаний, що українська громадськість має розпочати вплив на уряд для включення Почаївської лаври у список світової спадщини. «Якщо цього не зробить нинішня влада, об'єднана опозицією, яка прийде у новий парламент, зробить усе необхідне, щоб Почаївською лаврою опікувалася міжнародна організація ЮНЕСКО. Лавра має бути національною святощиною та зберігатися у світовій духовній скарбниці. Зробимо все для цього», — зазначив В. Наливайченко.

Як повідомляв УНІАН, у січні 2012 року В. Наливайченко направив до ЮНЕСКО листа щодо унікальної пам'ятки світової культури — Почаївської лаври. У листі наголосувалося, що Лавр загрожує як неконтрольоване користування будівлями, що може привести до втрати історичної спадщини, так і можливе обмеження для тих, хто бажає відвідати пам'ятку, за конфесійною ознакою. Крім того, у травні 2011 року відповідне звернення було направлене В. Наливайченком і щодо фундаментів Деснянинської церкви у Києві.

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

ЧЕРВЕНЬ

22

22-24 червня 1941 р. — війська НКВД вчинили страшні злочини, масово розстрілявши в тюмах десятки тисяч українців Галичини та Волині.

Помер:

1992 р. — Соцульський Іван Григорович, український поет, правозахисник, громадський діяч. У 1966 р. «за написання націоналістичних віршів» виключений з комсомолу і відрахований з університету. У 1968 р. виступив одним з авторів «Листа творчої молоді Дніпропетровські», в якому висловлювався протест проти політики русифікації в Україні, пе-респільнання національної інтелігенції, плондрування пам'яток культури

ПІСНЯ ОДИНОКОГО ПТАХА...

(Закінчення.

Поч. на 1-й стор.)

Їх залишилося в Криму всього кількасот. І скоро, як прогнозують демографи, кримчаків не буде взагалі. Є така точка в кожному невеликому народі, після якої йому вже не відновитися біологічно. Звичайно, представники етносу залишаються, розчинившись у масі інших національностей, але своєї власної в них уже не буде.

Цей процес розпочався після Другої світової війни, в якій кримчаки були майже знищенні німецько-фашистськими окупантами, як народ, — розповіла голова культурно-просвітницького товариства «Кримчахлар» Дора Пиркова. — Перервалася традиція одруження кримчацьких юнаків з дівчатами своєї національності. Сім'ї стали змішаними, в яких традиції предків поступово почали забуватися.

А це ж ціла енциклопедія життя, самобутність якого виплекана тривалим трудом буття та еволюційного розвитку кримчаків протягом століть. На формування їхнього побуту та культури впливали і кліматичні фактори та природні рельєфи. Як уберегти цей образ і дух предків, їхній унікальний голос у людстві від загибелі?

Сьогодні або ніколи, — вирішили у створеному в 1989 році товаристві кримчаків «Кримчахлар» і по крупицях почали збирати оповідання, притчі, легенди, пісні — все, що залишилося в пам'яті людей про народну мораль, фольклор, кулінарні рецепти. Кримчацька казка «Ашик Гаріп», наприклад, глибоко вразила художню уяву російських поетів Олександра Пушкіна і Михайла Лермонтова і вони використали її сюжет у своїй творчості. Із таких мозаїчних кластиків складався психолого-художній опис характерів і типів кримчаків. Їх, зокрема, узагальнив у книзі «Письмова спадщина кримчаків» старійшина етносу, вчений-мовознавець і дослідник фольклору Давид Ребі та автор п'ятнадцяти поетичних книг і п'яти — прози Олександр Ткаченко в збірнику «Сон кримчака, або Відівана земля».

Карасубазар і община кримчаків навколо нього — це, за О. Ткаченком, особлива планета, анклав, як у «Миргороді» М. Гоголя — теж ціле населення персонажів, — написав у вступній статті до книги доктор філософських наук Георгій Гачев. Гортасяш її сторінки і з перших рядків відучується дух, воля і навіть

інтонація людей древнього гордо народу з трагічною долею.

Дослідження подій і фактів, енографічні статті, фольклорні матеріали, мемуари, листи, документи з фотоілюстраціями, вірші і проза з історико-культурної спадщини кримчаків регулярно друкуються протягом останніх років в альманасі «Кримчахлар», який виходить завдяки фінансовій підтримці Республіканського комітету у справах національності і депортованих громадян АРК. Товариством уже підготовлено і видано шість його випусків обсягом близько двохсот сторінок кожен.

За свою багатовікову історію кримчаки сформували традиції, близькі до традицій тюркомовних народів, які проживали поряд з ними. Однак були і відмінності з етичних та конфесійних мотивів. Особливо добре це видно в національному одязі, який було продемонстровано на семінарі у слайд-шоу, створеному за експонатами народного історико-етнографічного музею кримчаків під мелодії народних пісень і танців в аранжуванні і виконанні композитора Валерія Слуцького. Фоторяд доповнила розповідь завідувача музею Ніни Бакши, яка вийшла на сцену в довгі, у народному стилі сукні з фіолетового оксамиту і національному головному уборі — фесці, прикрашений вишивками орнаментами і рядами «золотих» монеток, а група «Рувшан» («Радість») Театру танцю народів світу «Мозаїка» з Євпаторії під керівництвом лауреата міжнародних тюркських фестивалів Тетяни Садовської виконала жартівливий народний танець.

Елементи стародавніх звичаїв і вірувань постійно були присутні в житті кримчацького народу і передусім у весільних обрядових традиціях, які відзначаються багатством і мальовничістю, зберігаючи в собі смислове значення різних етапів розвитку етносу. Вибір нареченої, попередні переговори перед сватанням, заручини — це ціла епопея з жартами, піснями, капризами дівчини на виданні.

Весілля тривало тиждень. Розпочавшись у понеділок, воно закінчувалося в неділю. Кожен із цих семи днів як окрема художня композиція зображені на триптиху «Історія, обряди і життєва драма кримчаків». Її автору Іллі Борохову, кримчаку за національністю, директору Сімферопольської дитячої художньої школи, і надала слово ведуча семінару — методист ВІКЦ Зіну-

ре Ісмайлова для розповіді про цей чудовий, наповнений поезією, естетикою краси і глибокою символікою ритуалів обряд.

Його окремі фрагменти, зокрема сватання, одягання нареченої, її танець із нареченим, розламування коржа і загальний улюбленіший ритуальний танець — «хайтарму» (повернення), продемонстрували учасники театралізованого дійства, в якому роль чарівної свахи виконала Ніна Бакши, батька нареченої — художник-дизайнер, викладач Сімферопольської дитячої художньої школи Георгій Голубятников, її матері — Тетяна Садовська, нареченої — артистка ансамблю «Хайтарма» Марина Линчак, наречено — студент Донецької консерваторії Антон Ужегов. У виконанні лауреата тюркських фестивалів і конкурсів Сервіназ Бекташової прозвучала кримчакі пісня «Ельмаз».

У кримчацькому весіллі, яке було не тільки радісною і щасливою подією для молодих людей, а й великою відповідальністю на все життя, не допускалася навіть думка про зраду. Одружувалися кримчаки в юному віці: дівчата в 13–16, хлопці — в 16–18 років. Весілля відбувалося в основному восени. В його обрядових елементах за участі родичів, сусідів і знайомих є такі, які відсутні в інших народів, наприклад, розвішування посагу нареченої для загального огляду. Це була справжня виставка рукоділля, немов у галереї декоративно-прикладного мистецтва. Ще маленькою дівчинкою наречена шила, вишивала узори, плела мереживо, прикрашала білизну: простирадла, рушники... Всю свою фантазію і майстерність вкладала у виготовлення серветок — подарунка майбутньому чоловіку. От де виявлялося, хто — майстриня, а хто лінущеться в роботі.

Якщо наречена була сиротою, збиралася придане їй добре люди всією громадою. «Нитку тут, нитку там — для нареченої каптан». Четвер — день вінчання розпочинався з очищення водою молодят в лазні перед вступом у шлюб. А в процесі шлюбної церемонії за єудейським ритуалом у синагозі до традиційного канонічного благословення рабина — ребі додавалося підняття над їхніми головами живого півня.

Семінар з реставрованим обрядом весілля і демонструванням фрагментів документально-фільму «Рядки стародавньої джонки», автор якого — завіду-

вач корпункту Всеєвітньої служби «Українське телебачення і радіомовлення» Валентин Козубський, можна назвати майстер-класом з народознавства. Для кримчаків це було свято з музигою, піснями, іграми, обміном римованими жартами і частівками-експромтами. І безліч квітів, особливо гвоздик. Ця квітка — символ любові, дружби, довіри. Гвоздику дарував наречений коханій, вона — йому, гостям і просто знайомим людям.

Яскраві красиві костюми, чудовий обряд, через який проходили до війни всі, у тому числі й найпростіші сім'ї. Проте в наш час навіть одноденну урочисту церемонію одруження і весілля за всіма народними звичаями спроможна здійснити не кожна родина. І зовсім не через ігнорування традицій, а через необхідність чималої суми банківського кредиту для фінансового забезпечення цих сімейних свят.

Час і родинні доходи вносять корективи у весільні та інші обряди і традиції. Однак закладений в них глибокий зміст, зібраний і перевірений століттями, не забувається. Його відчуваєш серцем, а особиста участь в яскравому театралізованому видовищі нехай і невисокого, а лише домашнього рівня робить кожного з нас творцем народної культури, причетним до загальної духовності народу, наповнюю її любов'ю, вірою і гармонією.

Валентина НАСТИНА

«ЛАСТІВЧИНЕ ГНІЗДО» ГОТОУЄТЬСЯ ДО ЮВІЛЕЮ

Символ Криму палац «Ластівчине гніздо» відзначає цього року 100-річчя. У зв'язку з ювілем на засіданні Ради міністрів АРК затверджено ряд заходів, у тому числі парусна регата «Кубок Ластівки», етнічний фестиваль, конкурси, конференції, виставки. Про це кореспондент УКРІНФОРМу передає з посиланням на ГУ інформаційної політики РМ АРК.

Заплановано також ювілейний вечір на честь кримського палацу з презентацією фірмового логотипа пам'ятки, науково-практична конференція «Ластівчине гніздо: перспективи розвитку в культурному, науковому і туристичному просторі України». Крім того, пройде виставка «Римляни і тавріски у Криму. Контакт цивілізацій», фестиваль народних промислів і ремесел «Мудрість століть», виставка підводних історичних знахідок «Скарби Чорного моря».

У плані заходів також спеціальне погашення поштової марки і дитячий художній конкурс «Ластівчине гніздо — територія щастя». Будуть також продемонстровані картини кримських художників із зображенням замку-палацу і вистави під відкритим небом.

Для святкування 100-річчя палацу Рада міністрів затвердила кошторис у розмірі 106 тис. грн.

Палац «Ластівчине гніздо» — пам'ятка архітектури і історії, побудований у 1912 році в готичному стилі. Замок розташований у селищі Гаспра на прямовисні скелі мису Ай-Тодор.

Передплатити «Кримську світлицю» на друге півріччя 2012 року можна у будь-якому поштовому відділенні на території України.

Передплатний індекс — 9026

ВАРТІСТЬ ПЕРЕДПЛАТИ:
1 місяць — 9,27 грн.; 3 місяці — 27,21 грн.; 6 місяців — 52,77 грн.

Оформити передплату на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «Кримська світлиця» та інші культурологічні видання ДП «Національне газетно-журналне видавництво» (газету «Культура і життя», журнали «Українська культура», «Український театр», «Театрально-концертний Київ», «Музика», «Пам'ятки України: історія та культура») можна в будь-якому поштовому відділенні зв'язку України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання через сайт www.presa.ua на сторінці «Передплата On-Line». Передплатити та придбати окремі примірники видань в електронній версії можна за адресою — <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. **Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: nvu.kultura.porhun@gmail.com**